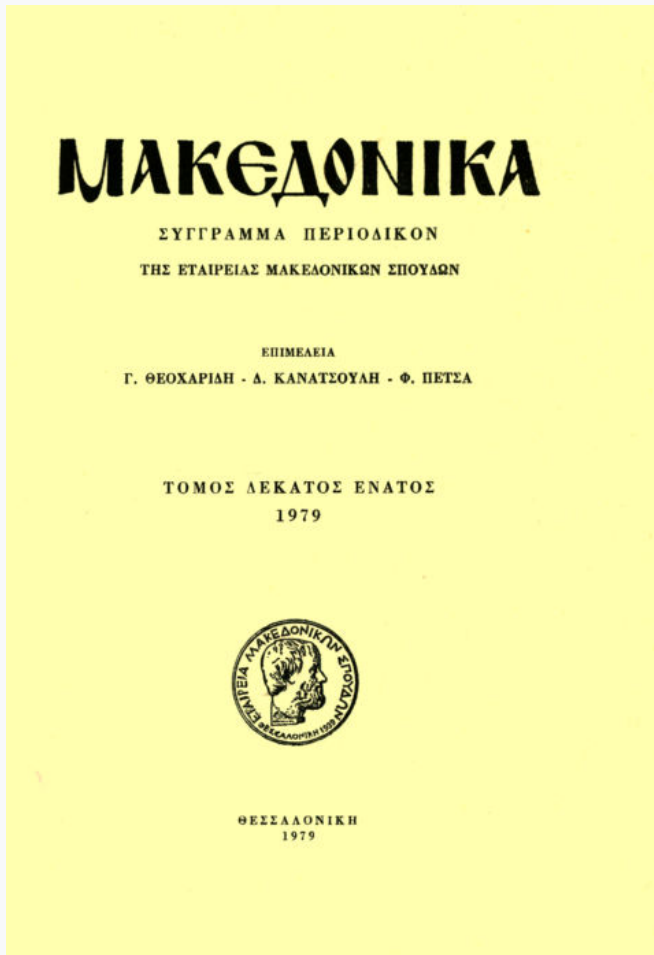

Μακεδονικά

Τόμ. 19, Αρ. 1 (1979)

Ζητήματα ιδιοκτησίας-φορολογίας και διώξεις στη Νάουσα στα χρόνια 1870-1877: (με βάση το φερμάνι επαναχορηγήσεως (1830) της περιουσίας στους Επαναστάτες και άλλα ανέκδοτα έγγραφα)

Γιώργος Χ. Χιονίδης

doi: [10.12681/makedonika.452](https://doi.org/10.12681/makedonika.452)

Copyright © 2014, Γιώργος Χ. Χιονίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιονίδης Γ. Χ. (1979). Ζητήματα ιδιοκτησίας-φορολογίας και διώξεις στη Νάουσα στα χρόνια 1870-1877: (με βάση το φερμάνι επαναχορηγήσεως (1830) της περιουσίας στους Επαναστάτες και άλλα ανέκδοτα έγγραφα). *Μακεδονικά*, 19(1), 93–124. <https://doi.org/10.12681/makedonika.452>

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ-ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1870-1877

(ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΙΡΜΑΝΙ ΕΠΑΝΑΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ (1830) ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
ΣΤΟΤΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ)

Είναι γνωστό ότι, όταν τον 'Απρίλιο του 1822 αλώθηκε η Νάουσα από τους Τούρκους¹, οί κάτοικοί της (όσοι δέν σκοτώθηκαν πολεμώντας) σφάχτηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν και κυρίως τὰ γυναικόπαιδα. "Όσοι κατόρθωσαν νὰ γλυτώσουν, κατέφυγαν σὲ γειτονικὲς περιοχὲς ἢ καὶ στὶς ὑπόλοιπες χῶρες τῶν Βαλκανίων καὶ ἰδιαίτερα στὴ Γιουγκοσλαβία ἢ στὴν ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα, ὅπου πολέμησαν ἀνδρεῖα καὶ τελικὰ ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ, μὴ καὶ ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα τους (ὅπως καὶ ἡ λοιπὴ Βόρεια Ἑλλάδα) παρέμεινε σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους ἄλλα 90 χρόνια.

Μεταξὺ τῶν μέτρων, ποὺ ἔλαβαν οἱ κατακτητὲς ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν, ἦταν καὶ ἡ δήμευση τῆς (κινητῆς καὶ ἀκίνητης) περιουσίας τους²,

1. Βλ. σχετικὰ στοῦ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν Ναούσης-Βεροίας κατὰ τὸ 1822. Προβλήματα κατὰ τὴν χρονολόγησίν των, «Μακεδονικὰ» 9(1968)211-221, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Πρβλ. καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Νάουσαν καὶ τὴν περιοχὴν Βεροίας κατὰ τὸ 1821, «Μακεδονικὴ ζωή», τεύχ. 58 (Μάρτιος 1971) 17-23, ποὺ τυπώθηκε καὶ σὲ ἰδιαίτερο ἀνάτυπο. Ἐκλαϊκευμένη ἀνακοίνωση τῶν ἐγγράφων, ποὺ δημοσιεύονται πῶς κάτω, ἔκαμα στὸ περιοδικὸ «Νιάουστα», τεύχ. 2 (Ἰανουάριος-Μάρτιος 1978)8-9, μὲ τίτλο: «Οἱ διώξεις καὶ οἱ φυλακίσεις τῶν Ναουσαίων, ἀπὸ τοὺς Τούρκους, στὰ χρόνια 1870-1877».

2. Βλ. τὸ σχετικὸ φερμάνι στοῦ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, 1796-1832, ἔκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1950, σ. 148 κ.έ., 283 κ.έ., ἔγγραφο 79 ἢ σ. 281 κ.έ. τῆς 3ης ἐκδόσεως (1967), ἔγγραφο 32, τοῦ Ἰδίου, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α' (Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 1952, σ. 525 καὶ 526 καὶ Β' (Βεροίας-Ναούσης), Θεσσαλονίκη 1954, σ. 352, ἀριθ. 383. Πρβλ. Δ. Η. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, Ἱστορία τῆς πόλεως Ναούσης, ἔκδοση 2η, Θεσσαλονίκη 1976, σημ. 4, τῶν σ. 216-217, καὶ σημ. 1, τῆς σ. 221. Γὰ τὴν τύχην τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν, ποὺ κατακοιτοῦσαν οἱ Τούρκοι βλ. Ν. Π. Ἐλευθερίου, Ἀνατολικαὶ μελέται, τ. 1, Τὰ προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Σμύρνη 1909, σ. 58-70, πρβλ. δὲ καὶ τὶς σ. 25-40. Ἡ γῆ τῶν ραγιάδων ἀνῆκε στὸν σουλτάνο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σπίτια, τὰ ἀμπέλια καὶ τοὺς κήπους. Βλ. Ι. Α. Σούτσου, Πλουτολογία, τ. 1, ἔκδ. 2η, Ἀθῆναι 1882, σ. 240-243.

ὅπως καὶ ἡ κατάργηση τῶν εἰδικῶν προνομίων, πού εἶχε ἡ Νάουσα σάν τόπος πού προστατευόταν ἀπὸ τὴ βασιλομήτορα¹.

Γνωρίζουμε μέχρι τώρα ὅτι, λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1822, ἐπανήλθαν κάπως τὰ πράγματα στὴν προηγούμενη νομικὴ κατάσταση, γιατί, ἀλλιώτικα, δὲν θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ ἐπανεκατάσταση τῶν Ναουσαίων, πού σώθηκαν ἢ τῶν νέων κατοίκων, πού ἤλθαν ἀπὸ ἄλλες περιοχές².

Τώρα ὅμως ἀποκοτῶμε καὶ τὴ γραπτὴ ἐπιβεβαίωση τοῦ γεγονότος τούτου, γιατί ἀνακαλύφθηκαν τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, δηλαδὴ τὸ σχετικὸ φερμάνι τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ Β' (1808-1839), τοῦ ὁποῖου ξέραμε μονάχα τὴν ὕπαρξιν ἀπὸ δημοσίευση συνοπτικῆς περιλήψεως τοῦ περιεχομένου του³, καὶ ἄλλα ἔγγραφα, πού ἀναφέρονται στὶς ταλαιπωρίες, στὶς διώξεις καὶ στὶς φυλακίσεις τῶν Ναουσαίων, στὰ χρόνια 1870-1877.

1. Γιά τὰ προνόμια τῆς Νάουσας βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, ὅ.π., σ. 48-49 καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιστορικὰ περὶ Ναούσης ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου, «Μακεδονικά» 3(1953-1955) 125-141 καὶ κυρίως σ. 129-130, τοῦ Ἰδίου, 'Ιστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 374, ἀριθ. 396 καὶ σ. 396, ἀριθ. 411, ὅπου δημοσιεύονται δύο ἔγγραφα, καὶ μετὰ τὸ πρῶτο διατάσσεται (1849) ἡ ἐκλογὴ ἰδιαίτερου μουδέρη στὴ Νάουσα, ἐνῶ μετὰ τὸ δεύτερο, μετὰ λίγα χρόνια (1860), ἡ πόλη ὑπὴχθηκε διοικητικὰ καὶ πάλι στὴ Βέροια. Πρβλ. ἀκόμα τοῦ Βασίλη Δημητριάδη, 'Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν 'Εβλιγιὰ Τσελεμπή, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 246-248, Γερασίμου Δ. Κωνσταντίνου, Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας, «Λαογραφία» 6(1917) 452-537 καὶ κυρίως σ. 461-463, καὶ τὶς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις τοῦ Ἰδίου, Τρεῖς νεράιδες τῆς Μακεδονίας (Νάουσα-Ἐδεσσα-Καστοριά), 'Αθήναι 1939, σ. 18-20, Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, 'Ιστορία τῆς Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 109, τοῦ Ἰδίου, 'Ιστορία τοῦ Νέου 'Ελληνισμοῦ, τ. 1. ἔκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 279 καὶ Ν. Γ. Φιλίππιδου, 'Ἡ ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῆς Ναούσης, 'Αθήναι 1881, σ. 25-26. Γιά τὰ προνόμια τῆς βασιλομήτορος καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ σουλτάνου («χάσι») βλ. Ἰωάννου Γ. Γιαννοπούλου, 'Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, 'Αθήναι 1971, σ. 54-55. Σχολιασμένη ἀναδημοσίευση τοῦ κειμένου τοῦ 'Εβλιγιὰ Τσελεμπή ἔκαμε ὁ Κώστας Σ. Σπορέλας, Μιά σύντομη περιγραφή τῆς Νάουσας τοῦ 1668, «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχ. 144 (Μάιος 1978) 17-19.

2. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιστορικὰ περὶ Ναούσης ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου, «Μακεδονικά» 3(1953-55) 140-141. Πρβλ. καὶ Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, ὅ.π., σημ. 1 τῆς σ. 46, Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, ὅ.π., σ. 603-604, Βασ. Δημητριάδη, ὅ.π., σ. 246, σημ. 2 καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, 'Ὁ ὁσιος Θεοφάνης, ὁ νέος (δὲ ἐξ) 'Ιωαννίνων πολιοῦχος τῆς μακεδονικῆς Ναούσης, ἡ ἱδρυσις τῆς πόλεως καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν κατοίκων, «Μακεδονικά» 9(1968) 223-238 καὶ ἰδιαίτερα 236-238. 'Εξάλλου, ὑπάρχουν στοιχεῖα καὶ γιὰ τὴν ἐγκατάσταση κατοίκων στὴ Νάουσα ἀπὸ ἄλλες περιοχὰς καὶ πρὶν τὸ 1822 καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ 'Αλῆ πασᾶ, πού θὰ τὰ δημοσιέωμ στὴ μελέτη μου, πού χρόνια τώρα (1971 κ.ἐ.) ἐτοιμάζω, μετὰ τίτλο: «Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ 'Αλῆ πασᾶ Τεπελενλή τῶν 'Ιωαννίνων στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία».

3. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας,

Τοῦτο ὀφείλομε στὴν ἐρευνητικὴ προσπάθεια τοῦ φιλόστορα Ἐδessaίου κ. Γιώργου Τουσίμη, ποὺ τὰ βρῆκε στὸν φάκελο «Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως 1876, Προξενεῖον Θεσσαλονίκης», καὶ εὐγενικὰ μοῦ παρεχώρησε τίς σχετικὲς φωτοτυπίες, ὅπως καὶ ἄλλα ἔγγραφα, καὶ γιὰ τοῦτο τὸν εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπ' ἐδῶ.

Τὰ κείμενα τοῦτα εἶναι πολὺ σημαντικά, γιατί περιέχουν πολλὲς καὶ χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὸ νομικόν, γιὰ τὸ φορολογικόν καὶ γιὰ τὸ διοικητικὸ καθεστῶς, κυρίως τοῦ 19ου αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ὅπου θὰ ἐξετάσουμε τὰ ἔγγραφα κυρίως ἀπὸ ἱστορικῆς σκοπιάς.

Θὰ δημοσιευτοῦν πρῶτα παρατηρήσεις καὶ εὐρεία περίληψη τῶν ἐγγράφων (τοῦ καθένα χωριστά) καὶ ὕστερα τὸ κείμενό τους.

1

Τὸ φερμάνι

Τὸ κείμενο τοῦ φερμανιοῦ (αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος) δημοσιεύεται στὴ σωζόμενη ἑλληνικὴ μετάφρασή του, ὅπως δηλαδὴ βρέθηκε. Τοῦτο εἶναι γραμμένο σὲ τέσσερες μεγάλες κόλλες. Ὁ μεταφραστὴς ἢ ὁ γραφέας του («καθ' ὑπαγόρευσιν» τοῦ μεταφραστῆ) τὸ ἔγραψε ἀπευθείας, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μερικὰ σθησίματα. Ἐκαμε λίγα ὀρθογραφικὰ λάθη καὶ μερικὰ συντακτικὰ κ.λ., τὰ ὅποια διόρθωσα σιωπηρά, ὅπου δὲν κινδύνευε νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ ἔννοια καὶ ὁ τρόπος διατυπώσεως τοῦ κειμένου. Ὅπου ἔκανα ἀναγκαῖες προσθήκες ἢ διευκρινίσεις, τίς ἔβαλα σὲ ἀγκύλες.

Μιά σοβαρὴ ἔλλειψη τῆς μεταφράσεως εἶναι ἡ παράλειψη μνημονεύσεως τῆς ἀραβικῆς ἢ χριστιανικῆς ἡμερομηνίας τοῦ φερμανίου, καὶ ἔτσι δὲν μαθαίνομε ἀπὸ τοῦτο οὔτε κἀν τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεώς του, μιὰ καὶ δὲν σημειώθηκε αὐτὸς οὔτε ὕστερα, στὸ κείμενο ἢ στὰ ἄλλα ἔγγραφα (στὶς δύο ἀναφορὰς καὶ στὰ διαβιβαστικά), ποὺ σώθηκαν καὶ δημοσιεύονται ἐπίσης. Ἡ μόνη ἔνδειξη, ποὺ ὑπάρχει στὸ σῶμα τοῦ ἐγγράφου, εἶναι ὁ ἀριθμὸς 1452, εὐθὺς μετὰ τὸν τίτλον τῆς ἐπικεφαλίδας, δηλαδὴ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ σουλτάνου, ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι χρονολογικὴ ἔνδειξη, οὔτε μὲ τὸ τουρκικόν (ἀραβικόν), οὔτε μὲ τὸ χριστιανικόν ἡμερολόγιον, παρὰ ἡ ἔνδειξη ἀριθμῆσώς του σὲ μιὰ πολυαριθμότερη σειρὰ ἐγγράφων.

Σώθηκαν ὅμως δύο σχετικὰ φερμάνια στὸ τουρκικόν τους πρωτότυπο¹. Τὸ πρῶτον φέρει τὴν ἀραβικὴ χρονολογικὴ ἔνδειξη «29 Τζεμάζη οὐλ Ἐβέλ

Α', σ. 521 καὶ 522, ὅπου δημοσιεύεται ἡ περίληψη δύο φερμανίων, τοῦ 1830. Πρβλ. ἀκόμα τοῦ Ἰδίου, ὁ.π., τ. Β', σ. 352, ἀριθ. 383 (τοῦ 1844). Ἄς ἐλπίζουμε ὅτι θὰ ἐπακολουθήσει καὶ ἡ δημοσίευση ὁλόκληρου τοῦ κειμένου καὶ τούτων τῶν ἐγγράφων.

1. Β.λ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 521 καὶ 522.

1246» (=15 Νοεμβρίου 1830) και τὸ ἄλλο τὴν ἡμερομηνία «6 Ρετζέπ 1247» (=11 Δεκεμβρίου 1830). Ἡ περίληψη τοῦ πρώτου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Φιρμάνιον περὶ ἐπιβαλλομένου ἐκμουσουλμανισμοῦ τῆς Ναούσης, διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως (εἰς τὰ κτήματα τῶν φονευθέντων) ἑκατὸν οἰκογενειῶν μουσουλμάνων καὶ ἰδρύσεως ἐν αὐτῇ τεμένους καὶ σχολείου». Ἡ περίληψη τοῦ δευτέρου εἶναι ἡ ἑξῆς: «Φιρμάνιον περὶ ἐποικισμοῦ τῆς Ναούσης. Ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάστασις 100 οἰκογενειῶν μουσουλμάνων εἰς τὰ κτήματα τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν φονευθέντων. Μέχρι τοῦδε ἐγκατεστάθησαν μόνον 51 οἰκογένειαι μουσουλμάνων, ἐκτίσθη δὲ καὶ τέμενος. Ὁ Ἐρδομουσελῆ Μουσταφᾶ κατέλαβε καὶ ἐκμεταλλεύεται ἀγρούς τῶν φονευθέντων, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ἀφαιρεθοῦν παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ δοθοῦν εἰς μουσουλμάνους, νὰ ἐπιστραφοῦν δὲ τὰ κτήματα τῶν ἐπανερχομένων κατοίκων τῆς Ναούσης. Ὁ πρόεδρος τῆς Ναούσης ἐδήλωσεν ὅτι μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κτημάτων τῶν εἰς τοὺς ἐπανερχομένους Ναουσαίους θὰ παρακινηθοῦν καὶ οἱ λοιποὶ νὰ ἐπανεέλθουν». Ἐξάλλου, τὸ φιρμάνι τοῦτο συνόδευε καὶ κατάλογος τῶν ἀποδοθέντων κτημάτων.

Ἔτσι λοιπὸν καταλήγομε νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὸ φιρμάνι, ποὺ δημοσιεύεται ἐδῶ, θὰ πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ στὰ 1830. Ὑπῆρχαν πάντως δύο φιρμάνια τουλάχιστον. Τὸ κείμενο, ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀνταποκρίνεται μᾶλλον στὸ δεύτερο (τουρκικὸ φιρμάνι), ἀφοῦ ἄλλωστε ἀναφέρεται σὲ τοῦτο καὶ ἄλλο παρόμοιο διάταγμα ποὺ προηγήθηκε.

Ἐξάλλου, στὸ κείμενο τοῦ φιρμανιοῦ (σελ. 4) ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐπαναχορήγηση τῶν κτημάτων τῶν Ναουσαίων ρυθμίστηκε σύμφωνα μὲ ὅσα ἀποφασίστηκαν καὶ στὴν ὅμοια περίπτωσις ἐπανασυνοικισμοῦ τῶν Κυδωνιῶν, ἐνῶ στὸ (δημοσιευόμενο πιδ κάτω σάν) τρίτο ἔγγραφο (ἀριθ. 13.869, σελ. 1-2) γράφεται ὅτι: «Ἐνεκεν ὁμῶς τοῦ ἀγόνου συστήματος τῆς ἐπιμόρτου καλλιεργείας καὶ συνεπείᾳ ἐκλιπαρήσεων, ὁ αὐτὸς Σουλτάνος ταυτοχρόνως, δι' ἐπιστήμου διατάγματος, ἐδωρήσατο εἰς Ψαρρά, Χίον, Κυδωνίας καὶ Νάουσαν τὴν ἀκίνητον αὐτῶν περιουσίαν...». Ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιρρήματος «τ α υ τ ο χ ρ ὶ ν ω ς» καὶ ὁ συσχετισμὸς του μὲ τίς παρόμοιες περιπτώσεις τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου καὶ τῶν Κυδωνιῶν, μᾶς προσανατολίζουν χρονικὰ καὶ γιὰ τὴ Νάουσα.

Ἄλλωστε, ἔχομε καὶ κάποιον ἄλλο χρονικὸ προσδιορισμὸ, κατὰ προσέγγιση βέβαια, καὶ ἀπ' ὅσα γράφονται στὸ δημοσιευόμενον πιδ κάτω ἔγγραφο ἀριθ. 3, ὅπου (σελ. 2) διατυπώνεται (30.11.1876) καὶ τὸ ἑξῆς ἐρώτημα: «Πόθεν, λοιπὸν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀρῶμενοι τὸ δικαίωμα ἐπιτάττουσιν ἡμῖν, λέγοντες, οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας ἔχετε, ἢ ἐπὶ πεντήκοντα ὅλα ἔτη καρπούμεθα, δυνάμει τίτλου ἐγκύρου, κατὰ τοὺς κειμένους νόμους;». Πραγματικά, ἀφοῦ στὰ 1876 εἶχαν συμπληρωθεῖ 46 χρόνια ἀδιατάρακτῆς ἀσκήσεως τῶν νέων δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας, συμπεραί-

νεται ότι στα 1830 πρέπει να επαναχορηγήθηκαν τα όποια δικαιώματα αναγνώρισε πάλι και στους Ναουσαίους ο Τούρκος σουλτάνος.

Τό φερμάνι τούτο (όπως άλλωστε και όλα) είναι αντιπροσωπευτικό των παρόμοιων διαταγμάτων των σουλτάνων, δηλαδή είναι γεμάτο επαναλήψεις, πλατειασμούς, σχοινοτενείς προτάσεις, ασυναξίες και πομπώδεις εκφράσεις. Παρά ταύτα, ενώ έχει τα ελαττώματα τούτα σάν νομοθετικο-νομικό ή διοικητικό κείμενο, ή πολυλογία του είναι χρήσιμη για τόν ιστορικό μελετητή, γιατί έτσι αποκτᾶ περισσότερες χρήσιμες πληροφορίες για τὸ ἀντικείμενο τῆς ἔρευνάς του.

Ἀπὸ τῆ μελέτη τοῦ κειμένου καὶ μὲ βοήθὴ τὰ δεδομένα τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, ἀποκοτῶμε τὰ ἐξῆς ἀξιοσημείωτα στοιχεῖα:

α. Ἐπιβεβαιώνεται ὅτι δημεύτηκε ἡ περιουσία τῶν Ναουσαίων μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως, καὶ συγκεκριμένα τὰ ἀμπέλια, τὰ χωράφια καὶ οἱ ἄλλες ιδιοκτησίες τους, κατόπιν διαταγῆς τοῦ σουλτάνου ἀπὸ τὸν Ἀβδουλ Ἀπούτ (ἢ Ἄβουτ) Ἐχχάζ πασά, καὶ ὅτι ὅλα τούτα ἔγιναν σουλτανικά κτήματα. Ἀκόμα, ὅτι κτίστηκε ἐκεῖ τζαμί καὶ σχολεῖο τουρκικὸ ἀπὸ τὰ ἔσοδα μερικῶν ιδιοκτησιῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ποὺ σκοτώθηκαν¹.

Ἐπίσης μαθαίνομε ὅτι εἶχε ἀποφασισθεῖ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴ Νάουσα μέχρι 100 τουρκικὲς² οἰκογένειες ἀπὸ τὶς γειτονικὲς ἐπαρχίες καὶ νὰ ἐδρεύει στὴν πόλὴ μουδὶρης καὶ διοικητῆς-λοχαγὸς («μπουλιούμπασης») μὲ ἀνάλογο ἀριθμὸ στρατιωτῶν³. Ἐξάλλου ἐπιστράφηκαν οἱ ιδιοκτησίες, γιατί δόθηκε ἀμνηστία καὶ ἄφεση ἁμαρτιῶν σὲ ὅσους Ναουσαίους ἐπέστρε-

1. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, σ. 140-141, τοῦ Ἰδίου, Ἱστορικά ἀρχεῖα τῆς Μακεδονίας, Β', σ. 352, ἀριθ. 383, Ἀποστ. Ε. Βακαλοπούλου, ὅ.π., σ. 604 καὶ Βασ. Δημητριάδη, ὅ.π., σ. 246.

2. Γνωρίζαμε ὅτι ἐγκαταστάθηκαν ὅπωςδήποτε οἱ 51 πρῶτες οἰκογένειες τῶν Ὁθωμανῶν. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 521-522 καὶ Β', σ. 352, ἀριθμ. 383, τοῦ Ἰδίου, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, σ. 141, Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, ὅ.π., σ. 603-604 καὶ Β. Δημητριάδη, ὅ.π., σ. 246. Τὴν ἐγκατάσταση τῶν Τούρκων στὴ Νάουσα ζήτησε ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Ζαφειράκη Μάμαντης. Οἱ Τούρκοι ὅμως δὲν ἔδειχναν προθυμία νὰ ἐποικιστοῦν. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 522 (φερμάνι τοῦ 1832), οὔτε ἤθελαν νὰ καλλιεργήσουν τὰ κτήματα, ποὺ τοὺς παραχωρήθηκαν, ποὺ τὰ πωλοῦσαν (1844) στοὺς Χριστιανούς, γι' αὐτὸ καὶ ἐκδόθηκε ἀπαγορευτικὴ διαταγή. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 352, ἀριθ. 383.

3. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, σ. 129 καὶ 134, τοῦ Ἰδίου, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 352, ἀριθμ. 383.

ψαν στην πατρίδα τους¹. Οί φόροι όμως της δεκάτης και της γής («έμλια») συνεχίστηκαν νά καταβάλλονται². 'Επί πλέον αποφασίστηκε ότι τὸ 1/3 ἀπὸ τὰ ἔσοδα, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὶς δημοθεϊσες περιουσίες τῶν σκοτωμένων χριστιανῶν³, θὰ κατατάσσονταν στὴν τάξη τῶν σουλτανικῶν κτημάτων, ἐνῶ προηγούμενα εἶχαν δοθεῖ προσωρινὰ στοὺς Τούρκους καὶ χριστιανούς· ποὺ ἐποικίστηκαν στὴ Νάουσα ἀπὸ ἄλλες περιοχές. Τέλος, εἶχε προβλεφθεῖ νά ἐπιστραφεῖ τὸ 1/10 τῶν ἐσόδων στὸ βακούφι τῆς πόλεως⁴, ἀφοῦ ὅμως ἐπανερχόταν ὁ προηγούμενος ρυθμὸς στὴ ζωὴ τῆς Νάουσας.

1. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες, δ.π., σ. 290-293 (2ης ἐκδόσεως) ἢ 288-291 (3ης ἐκδόσεως).

2. Γιά τοὺς φόρους, ποὺ πλήρωναν οἱ Ναουσαῖοι βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 648-649, Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, δ.π., σ. 129-130 καὶ 134, τοῦ Ἰδίου, Ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α', σ. 526 καὶ Ν. Γ. Φιλίππιδου, δ.π., σ. 26. Γιά τὸ φορολογικὸ σύστημα καὶ τοὺς φόρους στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα γενικὰ βλ. Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 2, ἐκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 16-48, Δ. Κ. Τσοποτοῦ, Γῆ καὶ γεωργοὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν τουρκοκρατία, Βόλος 1912, σ. 99 κ.έ. Γιά τὸ καθεστὼς τῆς ιδιοκτησίας καὶ γιὰ τὶς διάφορες κατηγορίες γαιῶν βλ. καὶ Α. Ζ. Καλλικλή, Τὸ Ὄθωμανικὸν δίκαιον ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1931, σ. 14 κ.έ., Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου, Κοινοτικὸς βίος εἰς τὴν Θετταλομαγνησίαν ἐπὶ τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1967 (Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τ. ΙΔ', γ τῆς Ε.Ε.Σ.Ν.Ο.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), Δ. Κ. Τσοποτοῦ, δ.π., σ. 47, κ.έ., Ἰω. Γ. Γιαννοπούλου, δ.π., σ. 52-62, Νικολάου Γ. Μοσχόβακη, Τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ τουρκοκρατίας, Ἀθήναι 1882, σ. 18 κ.έ., Γ. Α. Μάουρερ, Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ἑλλ. μετάφραση Ὀλγ. Ρομπάκη, Ἀθήναι 1976, τ. 1, σ. 21-88 (ὅπου δημοσιεύονται χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὴ διοίκησιν, τὸ δίκαιον κ.λ. τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πρὶν τὴν Ἐπανάστασιν), Ν. Ἐλευθεριάδου, δ.π., καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἡ ἀκίνητος ιδιοκτησία ἐν Τουρκίᾳ, Ἀθήναι 1903, σ. 23 κ.έ., τοῦ Ἰδίου, Τὰ δίκαια τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ γαιῶν, Ἀθήναι 1915. Ὁ τελευταῖος δημοσίευσεν καὶ πολλὰς σχετικὰς γνωμοδοτήσεις, ποὺ ἀνατυπώθηκαν σὲ δύο τεύχη, Ἀθήναι 1916 καὶ 1917. Πρβλ. τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ στοὺ Παν. Ι. Ζάκου, Ἀνέκδοτα τουρκικὰ ἔγγραφα ἐκ τῶν ἀρχείων Βεροῖας καὶ Θεσσαλονίκης, «Ἀρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου» 11(1944) 49-91 καὶ κυρίως τὴ σημ. 1 τὸν σ. 49-50 καὶ τὴ σημ. 1 τὸν σ. 56-57. Γιά τὰ προβλήματα, ποὺ προέκυψαν σχετικὰ μὲ τὶς δημόσιες καὶ ἰδιωτικὰς ιδιοκτησίες τῶν Ὄθωμανῶν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, βλ. Γεωργίου Π. Νάκου, Αἱ «μεγάλαι δυνάμεις» καὶ τὰ «ἐθνικὰ κτήματα» τῆς Ἑλλάδος (1821-1832), Ε.Ε.Σ.Ν.Ο.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 9(1970) 467-546. Λεῖπει, ὅπωςδήποτε, μιὰ σχετικὴ σύγχρονη μελέτὴ γιὰ τὸ ὀθωμανικὸ δίκαιον στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Τελευταῖα κυκλοφόρησε καὶ τὸ βιβλίον Σπύρου Ἀσδραχᾶ, Μηχανισμοὶ τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στὴν τουρκοκρατία (ιε'-ιστ' αἰ.), Ἀθήναι 1978.

3. Βλ. Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες, δ.π., σ. 284-289 (2ης ἐκδόσεως) ἢ 282-287 (3ης ἐκδόσεως), ὅπου δημοσιεύεται κατάλογός τους.

4. Πρόκειται ἀσφαλὲς γιὰ τὸν τεκέ τοῦ Τούρκου Σεχ Λεαή καὶ γιὰ τὸ βακούφι τοῦ Ἐβρενός. Βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 22, 31, 32, 47,

β) "Όλα αυτά είχαν διαταχθεί και εκτελεστεί εϋθὺς μετὰ τὴν ἄλωση τῆς πόλεως καὶ ὕστερα.

Ἀργότερα ὁμοῦς προέκυψε ἄλλη κατάσταση καὶ χρειάζοτανε νέα ρύθμιση: Ὁ σουλτάνος ἐνδιαφέρθηκε νὰ μάθει μὲ ποῖο τρόπο ἐξελίσσονταν τὰ πράγματα καὶ συγκεκριμένα πόσοι μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Νάουσα, πόσες ιδιοκτησίες τῶν ἐπαναστατῶν ἐπιστράφηκαν σὲ τούτους, πόσα κτήματα καὶ δενδροφυτεῖες ἔμεναν διαθέσιμα καὶ μὲ ποῖο τρόπο ἦταν δυνατό νὰ ἀξιοποιηθοῦν τοῦτα.

Ὁ τότε διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Μουσταφά-μπέης (ποὺ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχιθυρωροὺς τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, δηλ. «καπουτζήμπαςης», ἀπάντησε μὲ τὴν ἀποστολὴ ἀναλυτικῆς καταστάσεως, ὅπου καταγράφηκαν ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέκυπτε ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα ἀκίνητα δόθηκαν στοὺς χριστιανοὺς, ποὺ ἦρθαν ἀπὸ ἄλλους τόπους καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Νάουσα, ἢ στοὺς φυγάδες Ναουσαίους, ποὺ ἐπέστρεψαν (εἴτε οἱ ἴδιοι, εἴτε οἱ κληρονόμοι τους), ἢ στὶς πρῶτες 50 τουρκικὲς οἰκογένειες τῶν μουσουλμάνων, ποὺ συνοικίστηκαν ἢ ποὺ κρατήθηκαν γιὰ τὴς ἄλλες 50 ποὺ θὰ ἔρχονταν ὕστερα, ἢ ἀκόμα γιὰ τὸ κτίσιμο καὶ γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ τζαμιοῦ ἢ κατακρατήθηκαν ἀπὸ τὸν Μουσταφά μπέη, ἔμειναν ἀπὸ τὰ χωράφια, τοὺς κήπους καὶ τὰ λοιπὰ κτήματα τῆς Νάουσας ἀδιάθετα ἄλλα 749 γήπεδα (οἰκόπεδα), νερόμυλοι, χάνια, μαγαζιά καὶ χωράφια, ἀκόμα δὲ καὶ 15,5... («δοноῦμ») ἀμπέλια, φυτεῖς καὶ μουριές¹.

Ὁ σκοπὸς ὁμοῦς ποὺ ἡ περιοχὴ τῆς Νάουσας ὑπῆχθηκε στὴν κατηγορίαν τῶν σουλτανικῶν κτημάτων² ἦταν—ὅπως γίνεται εὐκόλυνόητο—νὰ δημιουργ-

48, 55, καὶ 59, Ἰω. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικά περὶ Ναούσης, ὁ.π., σ. 128-129 καὶ 133-134, Βασ. Δημητριάδης, ὁ.π., σ. 246-248, Α. Ε. Βακαλοπούλου, ὁ.π., Ν. Γ. Φιλίππιδου, ὁ.π., καὶ Γερασ. Καψάλης, ὁ.π. Γιὰ τὰ βακούφια γενικά βλ. βιβλιογραφία τοῦ Γ. Π. Νάκου, ὁ.π., σημ. 24 τῆς σ. 512 (πρβλ. καὶ σ. 511-531) καὶ Θεμ. Κτενᾶ, Αἱ ἀφιερώσεις ἡ τὰ βακούφια κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον, Ἀθῆναι 1893. Πρβλ. Λεων. Λουκάκου, Γνωμοδοτήσεις, Ἰωάννινα 1913, σ. 7-38, Ν. Ἐλευθεριάδου, Τὰ προνόμια, ὁ.π., καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἡ ἀκίνητος ιδιοκτησία ἐν Τουρκίᾳ, σ. 35 κ.έ., Α. Ζ. Καλλικλή, ὁ.π., σ. 64 κ.έ., Δ. Κ. Τσοποτοῦ, ὁ.π., σ. 57-63 καὶ Νικ. Πανταζοπούλου, ὁ.π., σ. 18-20, 24-29 καὶ 34-40. Τὰ σχετικὰ κείμενα βλ. τοῦ Δ. Νικολαΐδου, Ὁθωμανικοὶ κώδικες, σ. 1115-1554=τ. 2, Κωνσταντινούπολις 1890). Εἰδικὰ γιὰ τὰ βακούφια τοῦ Ἑβρενὸς βέη ἐτοιμάζω (1963 κ.έ.) μελέτη.

1. Γιὰ τὰ ἀκίνητα τῆς Νάουσας, ποὺ ἔμειναν διαθέσιμα καὶ προέρχονταν ἀπὸ τὶς περικοπὰς τῶν Ναουσαίων ἐπαναστατῶν, ποὺ δὲν ἐπέστρεψαν στὴν πόλιν τους, ἂν καὶ τοὺς δόθηκε ἀμνηστία, ὅπως καὶ γιὰ τὰ ὀνοματεπώνυμά τους βλ. τοῦ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες, ὁ.π., σ. 293-294 (2ης ἐκδόσεως) ἢ 291-293 (3ης ἐκδόσεως).

2. Βλ. γιὰ τὴν κατηγορίαν τῶν σουλτανικῶν κτημάτων, δηλαδὴ γιὰ τὰ «χὰς χουμαγιούν» καὶ «ἐμιλιάκι χουμαγιούν» τοῦ Ἰωάννου Γ. Γιαννοπούλου, ὁ.π., σ.

γηθεῖ μιὰ νέα πηγή αξιολόγων ἐσόδων γιὰ τὸ ταμεῖο τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ ὁ ἀπολογισμὸς τῆς διαχειρίσεώς τους ἦταν πολὺ ἀπογοητευτικός, ἀφοῦ στὰ χρόνια ποὺ ἐπακολούθησαν δὲν στάλθηκαν παρὰ ἐλάχιστα ἔσοδα καὶ μάλιστα γιὰ δύο μονάχα χρονιές¹, καὶ τοῦτα προέρχονταν ἀπὸ τὴ διαχείριση τῆς φορολογίας τῆς «δεκάτης», χωρὶς νὰ διευκρινισθεῖ τί ἀπόγινε μὲ τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὰ κτήματα (ποὺ ἄλλοτε ἀνῆκαν στοὺς ὕστερα ἐπαναστάτες Ναουσαίους), τὰ ὁποῖα δόθηκαν στοὺς χριστιανοὺς καὶ μουσουλμάνους νέους κατοίκους τῆς πόλεως, γιὰτὶ σύμφωνα μὲ τὴ νομοθεσίε, ἐφόσον ὅλη ἡ περιοχὴ συμπεριλήφθηκε στὰ αὐτοκρατορικὰ τσιφλίκια-ἐμιλιάκια, θὰ ἔπρεπε τὰ προϊόντα, μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ $\frac{1}{10}$ τοῦ προϊόντος, νὰ μοιράζονται μετὰξὺ τῶν ὑποδούλων καὶ τοῦ διαχειριστοῦ τῶν σουλτανικῶν κτημάτων, εἴτε κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$, εἴτε κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$, εἴτε κατὰ τὸ $\frac{1}{2}$. Δὲν ἐπαληθεύτηκαν ὁμως οἱ ἐλπίδες τοῦ σουλτάνου καὶ γιὰ τοῦτο ἐπανειλημμένα ζήτησε νὰ πληροφορηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους τί ἔπρεπε νὰ γίνηι. Ὁ καινούργιος διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ἀνέφερε ὅτι ἡ κωμόπολη Νάουσα καταστράφηκε καὶ ἔρημώθηκε καὶ οἱ κάτοικοί της (ποὺ διασώθηκαν, κατέφυγαν παντοῦ, καὶ μερικοὶ ἄρχισαν νὰ ἐπανερχοῦνται) δήλωσαν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἐπανεέλθουν στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τους, ἂν δὲν ἀποκτήσουν τὰ δικαιώματα, ποὺ εἶχαν πρὶν τὴν ἐπανάσταση στὴν ἰδιοκτησίᾳ καὶ στὰ προϊόντα τους, γιὰτὶ ἡ γῆ τους ἦταν φτωχὴ καὶ ἄφορη καὶ οἱ οἰκονομικὲς μονάδες τους καταστράφηκαν καὶ ἔτσι δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ζήσουν μὲ ὅσα θὰ τοὺς ἀπέμεναν, ἂν παρέμεναν τὰ χωράφια τους κτήματα τοῦ σουλτάνου, μὲ ὅλες τὶς σχετικὲς ἐπιβαρυντικὲς ἐπιπτώσεις καὶ φορολογικὲς ὑποχρεώσεις. Ἀντίθετα, οἱ δημιουργέροντες ἐγγυόνταν ὅτι, ἂν δίδονταν πίσω οἱ περιουσίες, θὰ κατόρθωναν νὰ πείσουν τοὺς συμπολίτες τους νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὰ νησιὰ καὶ ἀπ' ὅπου ἀλλοῦ εἶχαν καταφύγει, καὶ ζήτησαν ἀκόμα τὰ κτήματα, ποὺ θὰ δοθοῦν στὶς 100 μουσουλμανικὲς οἰκογένειες τῆς πόλεως τους, νὰ προέρχονται μόνο ἀπ' ὅσα ἀνῆκαν σὲ σκοτωμένους Ναουσαίους, ποὺ δὲν εἶχαν κληρονόμους. Τέλος, ὅτι ὅσα κτήματα τῶν σκοτωμένων θὰ περισσεύαν, νὰ πουλιόνταν στοὺς Ἑλλήνες καὶ νὰ στέλνονταν τὰ ἔσοδα στὴν Πύλη.

Ὁ σουλτάνος, ἀφοῦ ἄκουσε τὶς σχετικὲς εἰσηγήσεις τῶν συμβούλων του καὶ ἔλαβε ὑπόψη καὶ ὅσα στοιχεῖα ὑπῆρχαν, δέχτηκε τὴν εἰσήγηση τοῦ διοικητῆ τῆς ἐπαρχίας καὶ διέταξε νὰ γίνηι ὅτι ἀποφασίστηκε προη-

54, Δ. Κ. Τσοποτοῦ, δ.π., σ. 55-57 καὶ Νικ. Ι. Πανταζοπούλου, δ.π., σ. 13-14.

1. Στὸ φηρμάνι μνημονεύονται δύο χρονιές, μὲ τοὺς ἀκατανόητους ἀριθμοὺς 39 καὶ 40 ἢ 41 ἢ 42. Γνωρίζομε, πάντως, ὅτι στὸ διάστημα 1839-1876 ὑπῆρχε πῶς γενικὴ οἰκονομικὴ δυσπραγία στὸ Ὄθωμανικὸ κράτος. Βλ. St. J. Shaw - E. Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, τ. 2, Cambridge 1977, σ. 155-156.

γούμενα, στην ίδια περίπτωση της αποδόσεως των περιουσιών στους επαναστάτες Έλληνες των Κυδωνιών. Έτσι, δόθηκε ή άδεια και ή έντολή ώστε να τηρηθεί ή νόμιμη διαδικασία για να επαναποκτήσουν οι Ναουσαίοι την περιουσία τους, έφθσον επανέλθουν, είτε οι ίδιοι, είτε οι κληρονόμοι και συγγενείς τους, να καταγραφούν όλες οι σχετικές πράξεις και να σταλούν στην Κωνσταντινούπολη τὰ σχετικά στοιχεία, με σκοπό να παραχωρηθούν οι αντίστοιχοι τίτλοι κυριότητας. Άκόμα, να δοθούν κτήματα στις 100 τουρ-κικές οικογένειες από τις ιδιοκτησίες των σκοτωμένων και να πουληθούν όσα υπόλοιπα πράγματα θά άνηκαν σε όσους δέν θά είχαν εμφανισθεί και ή αξία τους να σταλεί στο ταμείο του, αφού αφαιρεθεί τὸ 20% για δικαίωμα μεσιτείας. Είδοποιήθηκαν, για όλα τούτα, και οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες της Τουρκίας και στάλθηκε στὸν διοικητή τούτου και αντίγραφο τῶν καταστίχων.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον και σημαντικό περιεχόμενο τοῦ σουλτανικοῦ διατάγματος, ποὺ ἔχει ὡς ἐξῆς (βλ. και εἰκ. 1):

Φιρμάνιον Αὐτοκρατορικὸν τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ.

Μετάφρασις Αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου περὶ παραχωρήσεως ἐν τίτλῳ και δικαίωμάτι ιδιοκτησίας (μουλκιγιέτ) τῶν ἐν τῇ κομοπόλει (κασαμπά) Ναούσης ἐνδικομένων κτημάτων, προσδοφόρου και λοιπῶν, εἰς τοὺς ἐκεῖ σπουκιωθέντας Ὅθωμ. και χριστιανούς ὑπηκόους, κατόπιν τῶν συνήθως τιμητικῶν τίτλων πρὸς τὸν ἐξοχώτατον διοικητὴν Θεσσαλονίκης Βεδῆχῃ πασάν και τὸν ἐν τῇ πόλει Θεσσαλονίκης Καδὴν.

Διὰ τοῦ παρόντος ἔστω γνωστόν, ὅτι, ἂν και προηγουμένως εἶχε διαταχθῇ, ἵνα, τὰ ἐν τῇ κομοπόλει ἐξ ἀμπέλων και χωραφίων και ἄλλων ιδιοκτησιῶν συγκείμενα κτήματα τῶν ἀνταρτῶν ραγιάδων, ἅτινα ἐκνυεῖθσαν και ἐδημεύθησαν διὰ τοῦ Ἀβδουλ Ἀποὺτ Ἐχχὰζ πασᾶ, γίνωσι, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ τότε Αὐτοκρ. φιρμανίου μου, Αὐτοκρατορικά μου κτήματα, και πτισθῇ, ἐν τῇ ρηθείσῃ κομοπόλει, ἐν ἱερὸν τζαμίον και σχολεῖον, παραχωρηθέντος δ' αὐτοῖς ἐξαρκούντος μέρους ἐκ τῶν φονευθέντων ἀνταρτῶν, να προσκληθῶσιν, ἐκ τινων ἐτέρων καζάδων ἐκ τῶν βουλομένων, να συγκατοικήσωσιν ἐκεῖ ἕως 100 οἰκίαι [=οικογένειαι] ὀθωμανικαί, μέχρις ὅτου δέ σπουκιωθῇ, ἀναζωογονηθῇ ή κομοπόλις αὕτη και ἀνξηθῇ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, να ἐγκατασταθῇ ἐκεῖσε εἰς μπουλιούμπασης (λοχαγὸς) μετ' ἐξαρκούντων στρατιωτῶν, τὸ δέκατον και τὰ δοσίματα τῶν γαιῶν, «ἐμιλιὰκ» (ὅσαι ἦσαν ιδιοκτησίαι αὐτῶν, ἀπεδόθησαν πάλιν εἰς τοὺς επαναστατήσαντας, και εἰς τοὺς εἰς τὴν ρηθεῖσαν κομοπολιν ἐκ νέου κατόπιν ἀμνηστίας και ἀφέσεως σπουκιωθέντας ραγιάδες), να εἰσπράττωνται ὡς και πρότερον (κατὰ τὰ ἔκπαιλαι δεδογμένα). Τὸ ἐν τρίτον δὲ τῶν ἐτησίων προσόδων τῶν κτημάτων, ὄντα πρότερον ιδιοκτησία τῶν ἐν τῷ

[illegible]

Εἰκ. 1. Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ κειμένου τῆς μεταφράσεως τοῦ φιρμανιοῦ τοῦ 1830

πολέμω φονευθέντων ανταρτών, ξμειναν ἔπειτα εἰς τὸ Μαχλιούλ καὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς καὶ ὑποτελεῖς ραγιάδας, ν' ἀνήκωσιν εἰς τὰ Αὐτοκρατορικά μου ἑμλιακία. Ὅταν δὲ ἡ κωμόπολις ἀναζωογονηθῇ (πλουτισθῇ, γίνῃ Ἰμάρ) τὰ δέκατα τῶν ἐτησίων προσόδων νὰ δίδονται εἰς τὸ ἀνήκον βάναφ (εἰς δ' ὑπάγεται ὁ τόπος). Μ' ὅλον ὅτι τοιαῦται ἦσαν αἱ Αὐτοκρατορικά μου Διατάξεις.

Ἐπειδὴ, ἐρωτηθεὶς, δι' Αὐτοκρατορικοῦ μου γράμματος, ἐκ μέρους τοῦ Καϊμακάμη τοῦ Αὐτοκρ. Ρακιάτι, ὁ διοικητὴς τῆς ρηθείσης ἐπαρχίας ἐκ τῶν Αὐτοκρ. Καπουδζημπασίδων Μουσταφάμπη, περὶ τοῦ πόσοι μέχρι τοῦδε Ὅθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ ραγιάδες συνφικίσθησαν, καὶ πόσαι γαῖαι καὶ κτήματα, ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς ἀντάρτας, ἐδόθησαν ἤδη, πόσα δὲ εἶναι τὰ κτήματα καὶ δένδρα, ἅτινα ξμειναν (σ. 2) καὶ εὐρίσκονται χωρὶς νὰ δοθῶσιν εἰς κανένα, τίνι τρόπῳ δὲ δύναται νὰ κατορθωθῇ ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ καλὴ αὐτῶν διοίκησις, καὶ ὁ ὀργανισμὸς ὁ ἐν λόγῳ διοικητῆς, ἐν τῇ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ἀπαντήσει του, διὰ λεπτομεροῦς συναποσταλέντος καταλόγου (μεφραδὰτ-τετερεῇ) κατέδειξεν ὅτι, ἐκτὸς τῶν παραχωρηθέντων εἰς τοὺς κατόπιν ἀμνηστίας καὶ ἀφέσεως ἐλθόντας, καὶ συνοικισθέντας ραγιάδας, καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν φυγάδων ἐπανελθόντας ἔπειτα καὶ συνοικισθέντας, εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε ἀπογόνους αὐτῶν καὶ κληρονόμους καὶ εἰς τοὺς ἤδη συνοικισθέντας 50 Ὅθωμ. καὶ τῶν ὀρισθέντων διὰ τὰς μετέπειτα συνοικισθησομένας 50 οἰκογενεῖας Ὅθωμ. καὶ διὰ τὰς δαπάνας καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ἤδη κτισθέντος ἱεροῦ τζαμίου ἐκ τῶν κτημάτων, ὅσα κατακρατηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐρδογουμονσολοῦ Μουσταφάμπη ἀφῆρέθησαν παρ' αὐτοῦ, μένουσιν ἔτι ἐκ τῶν ἐκπαλαι ἐν τῇ ρηθείσει κωμοπόλει ὑπαρχόντων χωραφίων, κήπων καὶ ἐτέρων κτημάτων, 749 γήπεδα, νερόμολοι, χάνια, ἐργαστήρια καὶ γαῖαι, ἔτι δὲ 15 1/2 δουνούμ ἄμπελοι καὶ κήποι σκαμινεῶν. Ἐπειδὴ ὁμως ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ μὲν προσάρτησις τῆς κωμοπόλεως εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ κυριότητα τῶν Αὐτοκρ. μου ἑμλιακίων, ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ καὶ ἐλπίδι πραγματοποιήσεως μεγάλων ὠφελημάτων καὶ ἀπολαῶν, καθὼς δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν καταστάσεων, ἐστάλησαν μόνον διὰ τὸ ἔτος 39 ἄνευ τῶν ἐξόδων τόσα γρόσια, καὶ διὰ τὸ ἔτος 42, ἄνευ τῶν ἐξόδων γρ. 6,250 καὶ τόσα. Αἱ δὲ σταλεῖσαι ποσότητες, ἐλαχίστης ἀξίας οὐσαι, ἐστάλησαν ὡς προϊόν τῶν δεκάτων, οὐδεμία δὲ γίνεται μνεία περὶ τοῦ εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκονται καὶ ποῦ μένουσιν αἱ πρόσοδοι τῶν ἀμπέλων, γαιῶν καὶ ἄλλων κτημάτων, ἀνηκόντων ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀντάρτες, καὶ δοθέντων ἤδη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Ὅθωμανοὺς τῆς κωμοπόλεως, κατὰ δὲ τὸ σύστημα τῶν κατὰ τὰ Αὐτοκρατορικά μου τσεφλίκια ἑμλιακίων, ἀφοῦ πρῶτον ἀραιρεθῶσι τὰ δέκατα τῶν προϊόντων τὸ δὲ ἐπίλοιπον αὐτῶν δὲν [=θὰ] πρέπει νὰ διαμερίζεται, εἴτε κατὰ ἐν τρίτον, εἴτε κατὰ δύο τρίτα, εἴτε ἐξ ἡμισείας μεταξὺ τῶν ραγιάδων καὶ τῶν βασιλικῶν μου ἑμλιακίων, ἐπειδὴ, προσέτι, ὡς ἐλέγετο εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐρδογουμονσολοῦ Μουσταφάμπη κατακρατουμένων καὶ παρ' αὐτοῦ

ληφθέντων χωραφίων και λοιπών γαιών, διδομένων εις τοὺς ἐκ τῶν πέριξ προσκληθέντας και συνοικισθέντας 50 Ὀθωμανοὺς (σελ. 3) μέχρι τοῦδε, μετὰ τῶν ἐνοικισθέντων, ἡ καλὴ ἐπιτήρησις τῆς χώρας θὰ κατορθοῦτο, ὡς ἐλπίζετο, και ὁμως δὲν ἐγένετο καταφανῶς ἡ ἀναζωογόνησις και ἡ καλὴ διοικήσις τῆς κομποπόλεως, ἔνεκα δὲ τούτου, ὡς ἐκ τῶν ἀρχείων καταφαίνεται, ἐγράφησαν και ἐστάλησαν ἐπανεπιλημμένως Ἀυτοκρατορικαί μου διαταγαί, ὅπως, κατόπιν ὠρίμων ἐπὶ τῶν πραγμάτων σκέψεως και συσκέψεως μετὰ τῶν εἰδημόνων, ἀναφερθῶσιν ἐμοὶ αἱ ἀναγκαῖαι πληροφορίες, ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ζητημάτων, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν δεόντων. Σὺ δὲ ὁ ἤδη διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐξετάσας κατὰ καθήκον τῆς ὑπηρεσίας σου, ὡς σημειοῖς, διὰ τῶν ἐσχάτως ἀφιχθέντων ἐγγράφων σου, αὐτὴν τε τὴν κατάστασιν τῆς ἐν λόγῳ κομποπόλεως και τῶν πέριξ αὐτῆς, και τὸν τρόπον και τὰ μέσα τῆς καλλιτερεστέως της και ἀναζωογονήσεως, ἀναφέρεις ὅτι ἡ κομποπολις αὕτη κατεστράφη και ἡρημώθη, οἱ δὲ φυγαδευθέντες αὐτῶν και τῆδε κάκεισε διεσπαρμένοι κάτοικοι (εἰ και ἀπὸ τινος ἤρξαντο ἐν μέρει νὰ ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν κατοικίας, ἐπειδὴ ὁμως ἡ ρηθεῖσα κομποπολις δὲν εἶναι ἀκέρπιμος και προσοδοφόρος, ἀλλὰ πετρώδης, αὐτοὶ δὲ δι' οἰονομήσαντες λόγους κατεστράφησαν και τὰ πάντα ἔχασαν πρὸ τινος καιροῦ, ἂν ἥδη δὲν παραχωρηθῶσιν αὐτοῖς ἐξ ὀλοκλήρου τὰ προϋόντα και τὰ ὑπὸ τοῦ δημοσίου κατασχεθέντα κτήματά των) ἐδήλωσαν ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ ρηθὲν μέρος, τοῦτο θέλει ἐπιφέρει τὴν αἰωνίαν τοῦ τόπου τούτου καταστροφὴν, ἐκτὸς δὲ τούτου και ὅσοι ἐκ τῶν ραγιάδων τοῦ ρηθέντος μέρους εὐρίσκονται και διαμένουσι, πολυάριθμοι φυγάδες, εἰς τε τὰς νήσους και ἀλλαχοῦ παραδοκῶσι και περιμένουσιν, οἱ δὲ δημογέροντες ἐγγυῶνται ὅτι, ἂν δοθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματα και αἱ ἰδιοκτησίαι των, θέλουνσι προσελεύσει και φέρει εἰς τὴν πατρίδα των και τοὺς ἀπανταχοῦ διεσπαρμένους ἀλλαχόσε κατοίκους, ζητήσαντες ὅπως και αἱ εἰς τὰς εἰς τὴν κομποπολιν συνοικισθησόμενας 100 Ὀθωμ. οἰκογενεῖας δοθῶσμεναι γαῖαι παραχωρηθῶσιν ἐκ τῶν κτημάτων τῶν ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῶν, ὡς φονευθέντων και μὴ ὑπαρχόντων, κατὰ συνέπειαν δὲ τούτων ἀπάντων, γράφων, γνωμοδοτεῖς, ὅτι, ἂν δοθῇ Ἀυτοκρατ. ἄδεια και ἔγκρισις, ἵνα, ἀφ' οὗ οὐδεμία θέλει προκύψει ὠφέλεια ἐκ τῆς προσαρτήσεως τῆς κομποπόλεως εἰς τὰ Ἀυτοκρ. μου ἐμιλιακία, ἀποσπασθῇ αὕτη ἐκ τῶν Ἀυτοκρ. μου ἐμιλιακίων, ἀποδοθῶσι δὲ και παραχωρηθῶσιν εἰς τοὺς σωζομένους ἐκ τῶν ραγιάδων και ἐπιστρέφοντας εἰς τὰ μέρος των, αἱ ἰδιοκτησίαι των δωρεάν, εἰς δὲ τοὺς ἐκεῖσε ἐποικισθησόμενους Ὀθωμ. δοθῶσι κτήματα ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς φονευθέντας και ἀπολεσθέντας, τὰ δὲ τυχὸν ἐναπολειφθόσμενα (σελ. 4) πωληθῶσιν εἰς εὐλόγους τιμὰς εἰς τοὺς τυχὸν ἀλλὰχθεν προσελεουσμένους και ζητήσαντας νὰ τὰ ἀγοράσωσι ραγιάδας, τὸ δὲ ἀντίτιμον αὐτῶν ἀποσταλῇ εἰς τὸ ἐν Κων/πόλει Μονκαστ Χανέση, ἐλπίζων ὅτι οὕτω θέλει κατορθωθῇ ἀδιστακτως ἡ ἀναζωογόνησις και ἡ ὑπὸ τὴν ἐδεργετικὴν σκέπην τοῦ Ἀυτοκρ. θρόνου μου εὐδαιμονία τοῦ ρηθέντος τόπου.

Ἐζητήθησαν αἱ ἀπαιτούμεναι πληροφορίαι παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ταμείου Μονοκατατ.-Ἐσαῖδ Ἀβδουραχμάν. Οὗτος, ἔχων ἐπ' ὧν τὰς προσόδους, αἰτινες ἀπεστάλησαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κυριεύσεως τῶν ἐν λόγῳ κτημάτων, τὰ διάφορα Αὐτοκρ. διατάγματα, ἅτινα ἐξεδόθησαν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ καὶ ἀποκατάστασει τῶν ραγιάδων εἰς τὰς κατοικίας αὐτῶν καὶ τὴν ἀναγοράν σου, καθυπέβαλεν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν μου εὐμένειαν, ὅπως διατάξω τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δεόντων. Κατὰ δὲ τὸ ὑψηλὸν μου Αὐτοκρ. διάταγμα, κοινοποιηθὲν προλαβόντως καὶ ἀφορῶν τὰ τοιοῦτον εἶδους κτήματα τῶν ραγιάδων, ἐξεδόθη ἐπίσης ὅμοιον διάταγμα, ὅπως ἐκτελεσθῶσι τὰ δέοντα. Συμφώνως τῷ Αὐτοκρ. διατάγματί μου, ἐκδοθέντι προλαβόντως διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυδωνιῶν εὐρισκομένων κτημάτων, διατάσσομεν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ζητήματος, ἵνα τοῦ λοιποῦ, ἐξακριβῶντων, συμφώνως μετὰ τοῦ Σίρι Σερίφ, τοὺς γνησίους ιδιοκτητῆς τῶν ιδιοκτησιῶν τῶν ἀποπλανηθέντων καὶ καταστραφέντων κατοίκων τῆς Ναούσης, καὶ τοὺς τυχόν παρουνσιασθισομένους κληρονόμους τῶν τυχόν ἀποθανόντων ἢ ἀπόντων, ἀποδόσης καὶ ἐπιψηφίσῃς αὐτοῖς τὰς καθαρὰς ιδιοκτησίας αὐτῶν, νὰ κατατάξῃς τὰς καταγραφάς, καὶ στείλῃς τὸ "Πμ-ον-χατέρι αὐτῶν, ὅπως δοθῶσιν αὐτοῖς Σουρέτια ἐκ μέρους τοῦ Μονχαλιφάτ, ἐὰν δέ, κατόπιν τῆς ἀποδόσεως εἰς τοὺς ραγιάδας καὶ παραχωρήσεως εἰς τὰς ἐκεῖ ἐγκατασθισμένας 100 Ὄθ. οἰκογενείας, μένωσι κτήματα, ἀνήκοντα καθαρῶς εἰς τὸ Μαχλιούλη, ἐὰν δὲ δὲν ἐμφανισθῶσιν οἱ ιδιοκτῆται ἢ οἱ κληρονόμοι, νὰ πωλήσῃς τὰ τοιαῦτα κτήματα εἰς τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν περιχώρων, ἔχων ἐπ' ὧν πάντοτε τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου καί, ἀφαιρῶν τὰ 20 τοῦ 100, δικαιώματι μεσιτείας, ἐκ τοῦ προπληρωθέντος ἀντιτίμου αὐτῶν, τὸ δ' ὑπόλοιπον ν' ἀποστείλῃς ἐδῶ, μετὰ τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου τῶν ἀγοραστῶν, ὅπως ἐκδοθῶσιν ἐπ' [ὀνόματι] αὐτῶν τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ιδιοκτησίας. Παρόμοιαι διατάξεις διεβιάσθησαν καὶ εἰς τὴν διευθύνσιν τοῦ Ἐμλιάκ Χουμαγιούν. Ἐπίσης, διὰ τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ διατάγματος, διεβιάσθη εἰς ἐσὲ ἀντίγραφον καταστήχων. Ὅθεν, λαβὼν γνῶσιν τῶν ὡς ἄνωθι ὑψηλῶν μου Αὐτοκρ. διατάξεων, νὰ καταβάλῃς πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα συμμορφωθῇς ἀκριβῶς καὶ κατὰ γράμμα μὲ τὰς διατάξεις ταύτας.

2

Ἡ μία ἀναφορὰ τῶν Ναουσαίων

Στὸν ἴδιο φάκελο περιέχονται καὶ δύο ταυτοχρόνες (30.11.1876) ἀναφορὲς Ναουσαίων, οἱ ὁποῖες σῶθηκαν στὸ πρωτότυπό τους. Δὲν ἀναφέρεται σ' αὐτὲς ποιὸς ἢ ποιοὶ ἦσαν οἱ παραληπτές τους. Πάντως, ἀπὸ ὅσα γράφονται στὰ ἐπόμενα ἔγγραφα (4 κ.έ.), τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης προκύπτει ὅτι καὶ οἱ δύο προορίζονταν γιὰ τὸν Ἑλληνα Πρεσβευτὴ στὴν Πόλιν. Ἀπὸ τὰ ἴδια διαβιβαστικά, συνοδευτικὰ ἔγγραφα (βλ. τὰ ἀριθ. 4 καὶ 7 ἔγγραφα) μαθαίνουμε ὅτι ἀναφορὰ ἢ ἀναφορὲς στάλθηκαν καὶ σὲ δύο ἄλλους

Προξένους της Θεσσαλονίκης, όπως και (με τη διαμεσολάβηση του Έλληνα Γενικού Προξένου της Θεσσαλονίκης) στον έμπορο Μενέλαο Νεγρεπόντη στην Πόλη. Το πιο πιθανό λοιπόν είναι ότι γράφτηκαν, οι δύο αναφορές, σε πολλά πρωτότυπα, συντάχθηκαν δε με δύο διαφορετικά περιεχόμενα (άλλα με το ίδιο αίτημα) για να χρησιμοποιηθούν ανάλογα για περισσότερους τελικούς αποδέκτες.

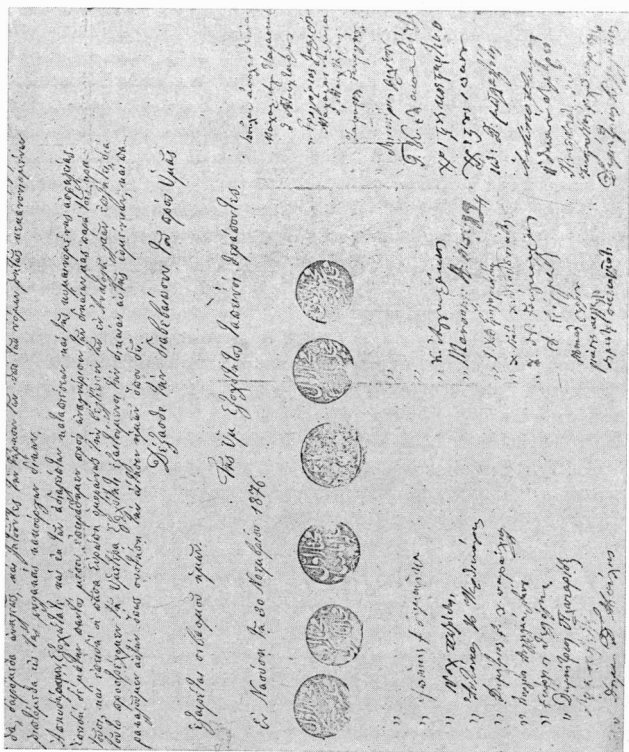
Η μία από αυτές είναι γραμμένη σε δύο πολύ μεγάλες κόλλες και φέρει (πάνω δεξιά) χειρόγραφη αρίθμηση (10819). Στο τέλος έχουν τεθεί οι σφραγίδες («βουλαι») έξι συνοικιών-ένοριων («μαχαλάδων»)¹, ενώ για τις δύο υπόλοιπες, που οι σφραγίδες τους χάθηκαν, δηλ. των μαχαλάδων της Αγίας Παρασκευής και των Άλωνιών, υπέγραψαν οι κοινοτικοί εκπρόσωποί τους («μουχτάρηδες»). Άκόμα υπέγραψαν και 28 Ναουσαίοι (βλ. και εικ. 2).

Το περιεχόμενο τούτης της αναφοράς είναι το εξής:

α) Στην αρχή αιτιολογούν το δικαίωμα, που έχουν οι άνθρωποι γενικά, να ζητούν την αποκατάσταση της αδικίας που τους γίνεται, γιατί δεν τηρούνται οι νόμοι.

β) Ύστερα εκθέτουν το πρόβλημά τους γράφοντας ότι (μετά την έκδοση του νόμου για την επιβολή του φόρου των οικοδομών, των γαιών και των επιτηδευμάτων) στάλθηκε στη Νάουσα από τη Θεσσαλονίκη ένας Τούρκος υπάλληλος, ο Ζκά βέης, για να κάνει την εκτίμηση της αξίας των ιδιοκτησιών τους και για τον σκοπό αυτό προσκόμιζαν τους τίτλους τους και υπέγραφαν σχετικά έγγραφα. Όταν όμως επιστράφηκαν οι κατάλογοι από τη Βέροια στην έφορευτική επιτροπή της Νάουσας, για να επικυρωθούν, κάποιος Τούρκος, κάτοικος της Νάουσας παρατήρησε ότι οι σχετικές έγγραφες δεν ανταποκρίνονταν στην αλήθεια και στην πραγματικότητα και συγκεκριμένα ότι η αξία των ιδιοκτησιών είχε υποτιμηθεί στο $\frac{1}{3}$ και έτσι ζητήθηκε να καταβληθούν τριπλάσια ποσά. Οι Ναουσαίοι φορολογούμενοι κατέφυγαν στον Τούρκο διοικητή της Βέροιας, ζητώντας καινούργια εκτίμηση. Οι Τούρκοι όμως αρμόδιοι φυλάκισαν τους 50 σπουδαιότερους Ναουσαίους, για να παραδειγματίσουν και για να εκφοβίσουν τους υπόλοιπους,

1. Για τους «μαχαλάδες», συνοικίες-ένορίες της Νάουσας βλ. Ίωάννου Κ. Βασδράβελη, Οι Μακεδόνες, δ.π., σ. 290 ή 288, όπου αναφέρονται τα σπίτια («μετόχια») που είχαν οι (ένοριακές) εκκλησίες, δηλαδή του Αγίου Γεωργίου, του Αγίου Δημητρίου, της Παναγίας, του Αγίου Μηνά, της Αγίας Παρασκευής και του Σωτήρος, όπως και τα μετόχια των Ταξιαρχών, της Υπαπαντής, της Μονής του Προδρόμου και του Σωτήρος. Ο Βασ. Δημητριάδης, δ.π., σ. 248, γράφει ότι οι συνοικίες ήταν έννιά και συγκεκριμένα: 1) του Άλωνιου, 2) του Κιοσκίου, 3) η Μεγάλη συνοικία, 4) του Αγίου Μηνά, 5) της Παναγίας, 6) του Αγίου Δημητρίου, 7) του Αγίου Γεωργίου, 8) του Αγίου Σωτήρος και 9) της Αγίας Παρασκευής, όσες δηλαδή ήταν και οι εκκλησίες της πόλεως. Βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 29.

Εἰκ. 2. Τὸ τέλος τῆς μιᾶς ἀναφορᾶς τῶν Ναουσίων μὲ τὶς σφραγίδες καὶ τὶς ἐπιγραφὰς

καὶ ἔγραψαν στὸν διοικητὴ τῆς Θεσσαλονίκης ὅτι ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς τῶν Ναουσαίων ἦταν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴ φορολογία. Ὁ διοικητὴς ἔστειλε τὴ διαταγὴ νὰ μεταφέρουν ἐκεῖ τοὺς φυλακισμένους, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ τοὺς ἔκλεισαν στὶς ἐγκληματικὲς φυλακὲς τῆς πόλεως, ὅπου καὶ τοὺς ἄφησαν πολὺ χρόνον χωρὶς νὰ ἀπολογηθοῦν.

Τελικά, μετὰ πολλὰς ἀναφορὰς, τοὺς δέχθηκε ὁ γενικὸς διοικητὴς, ὁ ὁποῖος ἔδειξε στὴν ἀρχὴ πὼς τάχα τοὺς δικαίωσε, ἀλλὰ τελικὰ τοὺς συνέστησε νὰ πληρώσουν τὰ ποσὰ ὅπως αὐξημένα διαμορφώθηκαν, γιατί εἶχαν ἐπικυρωθεῖ οἱ κατάλογοι, ἀφοῦ ἐκδόθηκε τὸ σχετικὸ διάταγμα τῆς Πύλης καὶ δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ τροποποίησή τους, τοὺς ὑπέδειξε ὁμως ὅτι μποροῦσαν νὰ ζητήσουν ἀναθεώρηση τῶν καταλόγων ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια. Ἔτσι, οἱ Ναουσαῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ πληρώσουν τὰ νέα ποσὰ.

γ) Ὅταν πέρασαν τὰ πέντε χρόνια, ἀναφέρθηκαν στὸν καινούργιο διοικητὴ τῆς Θεσσαλονίκης Ἑσρέφ πασά, ὁ ὁποῖος ὁμως τοὺς διέταξε νὰ πληρώσουν, ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα χρόνια, καὶ νὰ ἀφήσουν τὶς δυστροπίες, ἐνῶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν («βακουὰτ μουσιουρή») ὑπεδείκνυε μὲ ἐγκύκλιό του, νὰ γίνεται προσεκτικὰ καὶ δίκαια ἡ ἐκτίμηση τῆς ἀξίας τῶν ἀκινήτων, γιατί ἔτσι θὰ ἀποφευγόταν ἴσως καὶ ἡ καθυστέρηση ποὺ παρουσιαζόταν στὴν εἰσπραξὴ τῶν σχετικῶν φόρων.

δ) Οἱ Τοῦρκοι ὁμως ἀξιωματοῦχοι ἦσαν ἀνένδοτοι καὶ ἔτσι ἡ ζωὴ τῶν Ναουσαίων ἔγινε προβληματικὴ καὶ δύσκολη, γι' αὐτὸ καὶ ζητήσαν τὴ συμπαράσταση τοῦ Ἑλλήνα πρεσβευτῆ στὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὸ κείμενο τῆς ἀναφορᾶς εἶναι τὸ ἐξῆς:

Τὸ ἀναφέρεισθαι καὶ αἰτεῖν θεραπείαν τῶν ἐκνόμως προσγενομένων ἀδικημάτων εἶναι δικαίωμα παντὸς ἀνθρώπου ἐν οἰαδήποτε πολιτείᾳ καὶ ἂν εὐρίσκεται. Ἐπὶ τοιαύτης τινὸς δικαιολογ[ητ]ικῆς βάσεως ἐρειδόμενοι καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀποκαμόντες ἐκ τοῦ ἀδυσωπύτου τῆς Κυβερνητικῆς δικαιοσύνης, προστρέχομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι, αἰτοῦντες παρήγορόν τινα θεραπείαν τῶν καθ' ἡμᾶς, καί, εἰ δυνατόν, ἀναστολὴν τῶν ὀσημέραι πραττομένων.

Ἐν παντὶ κράτει ὑπάρχουσι νόμοι, διακανονίζοντες καὶ διατελοῦντες, οὕτως εἰπεῖν, τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὸ Δημόσιον, ὑποβασταζόντων τὰ βάρη αὐτοῦ διὰ τῶν φόρων, οὓς αὐτῷ δικαιωματικῶς χορηγοῦσι, καὶ συμβαλλόντων τὸ καθ' ἑαυτοῖς εἰς τὴν εὐρυθμίαν καὶ κανονικὴν τῆς Κυβερνητικῆς μηχανῆς λειτουργίαν. Ὡς ἐκ τῶν δικαιωμάτων ὁμως τούτων ἀναλαμβάνει τὸ Δημόσιον καὶ ὑποχρεώσεις, παρέχον προστασίαν. Παρ' ἡμῖν ὁμως, ἢ διὰ τῶν νόμων τῶν δικαίων περιφροῦρησι εἶναι ἄγνωστος, διότι ποὺ μὲν κατοδολιεύονται, ἀλλαχοῦ δὲ αὐθαιρέτως καταπατοῦνται.

Πρὸ πενταετίας περίπου ἐξέδοτο νόμος, δι' οὗ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος ὁ τῶν οἰκοδομῶν, γαιῶν καὶ λοιπῶν ἐπιτηδευμάτων φόρος. Οἱ ἄνθρωποι, αἰσθα-

νόμενοι τὰς ὁσημέραι αὐξανούσας τοῦ Δημοσίου ἀνάγκας, συνήρουν. Εἰδικὸς δ' ἐκ Θεσσαλονίκης ὑπάλληλος, ὁ Ζκὰ-βέης, πρὸς διατίμησιν ἀπεστάλη, πάντες δὲ προσαγαρόντες τοὺς αὐτῶν τίτλους, ἐτέγραψαν, ἀναγνωρίζοντες τὴν διατίμην ὡς πρὸς τὴν ἀγοραίαν τῶν κτημάτων τῶν ἀξίαν, ἐν ἧ καὶ ὁ ὑπάλληλος συνήκει. Ἄμα τῇ ἀποπερατώσει, ὁ Ζκὰ-βέης μεταβαίνει εἰς Βέροιαν, ἐξ ἧς ἀποστέλλονται καὶ οἱ κατάλογοι, πρὸς ἐπισφράγισιν παρὰ τῆς ἐδῶ ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς. Τούτους ὁμως παρατηρήσας Ὁθωμανὸς τις ἐγγχώριος εἶρε νόθους καὶ πασαμεορφωμένους, ἡ δὲ ἀξία τῶν κτημάτων ἀνήρχετο εἰς τὸ τριπλοῦν τῆς πρωτογράφως γενομένης. Οἱ πολῖται ἀρνοῦνται τὴν ἔγκρισιν τοιούτων καταλόγων καὶ ἀναφέρονται εὐσεβάστως εἰς τὴν ἐν Βεροίᾳ Διοίκησιν, αἰτοῦντες νέαν διατίμην. Οἱ ἐν Βεροίᾳ ὁμως πρὸς σαγήνησιν τῆς ἀπειθείας τῶν καὶ παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων ῥίπτουσι πεντήκοντα τῶν καλλιτέρων εἰς τὰς φυλακάς, καὶ γράφουσιν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅτι οἱ Ναουσαῖοι ἀπορρίπτουσι κατ' ἀρχὴν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν καταλόγων πρὸς ἀποφυγὴν πληρωμῆς. Εἰς ταῦτα πεισθεῖσα ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ Διοίκησις, διατάσσει ἀμέσως τὴν τῶν κρατουμένων ἐκεῖ ἀποστολὴν, ὅπως ζητήσῃ λόγον τῆς τοιαύτης καταστάσεως διήθεν, ἐνῷ ταῦτα πάντα συνενεργοῦντο ἐν γνώσει τῆς. Ἡ εἰς Θεσσαλονίκην θέσις τῶν δυστυχῶν συμπολιτῶν μας ἦτο πικροτέρα, διότι, ριφθέντες ἐν ταῖς τῶν κακούργων φυλακαῖς, ἀπὸ σκοποῦ ἀνεβάλλετο ἡ ἐξέτασις των, ὅπως ἀποκαμόντες ἐνδύωσι, τέλος δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Αὐτοῦ ἐξουχότητα τὸν γενικὸν Διοικητὴν. Ὁ τότε Βαλῆς, ἀκροασάμενος αὐτῶν, ἐδικαίωσε τὰς ἐνστάσεις των, τελευτῶν ὁμως παρετήρησεν ὅτι, ἐπειδὴ ἐξεδόθη τὸ περὶ τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποσταλέντων καταλόγων σχετικὸν διάταγμα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τροποποιηθῇ. Ἐπομένως, ἐμελλον νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς κειμένας διατάξεις, ἐδήλωσεν ὁμως αὐτοῖς σαφῶς, ὅτι ὑπάρχει σχετικὸς κανονισμὸς περὶ τῆς ἐν γένει διατιμῆσεως, ὅστις διατάσσει τὴν μετὰ πενταετίαν ἀναθεώρησιν τῶν καταλόγων. Ἐνέδωσαν οἱ δύσμοιροι καὶ ἀνέμενον, ὡς οἱ ἐν Βαβυλῶνι Ἑβραῖοι, τὴν λήξιν τῆς ἀφορήτου πενταετίας.

Παρήλθε τέλος ἡ θλιβερὰ πενταετία, καὶ ὁ τόπος πρὸς στιγμὴν ἐφαντάσθη ἀνάπαυαν τῶν δεινῶν του. Ἀναφέρεται μετὰ προθυμίας καὶ πεποιθήσεως ἀπαλλαγῆς τῶν δοκιμασιῶν του εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὁ νῦν Βαλῆς Ἐσρέφ πασιᾶς, ἀντὶ πάσης ἄλλης θεραπείας, παραγγέλλει ἡμῖν ἀποτόμους τὴν ἐκ νέου ἀποδοχὴν τῶν συντεταγμένων καταλόγων, καὶ ὅτι δυστροποῦντες φέρομεν (σελ. 2) τὰς αἰτιάσεις ταύτας, ἐνῷ ἡ περιουσία μας οὐδόλως εἶναι ὑπερὸ γκως βεβαρυνμένη. Ἐνῷ δὲ ταῦτα διατάττει ὁ Βαλῆς μας, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστέλλεται ἐγκύκλιος τοῦ Βασιλεῦς Μουσταφᾶ (ὑπονοεῖται τῶν Οἰκονομικῶν) πρὸς τοὺς κατ' ἐπαρχίας Οἰκονομικοὺς Ἐφόρους, δι' ἧς παρατηρεῖ αὐτοῖς, ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἐτησίους ἀπολογισμοὺς τῶν ἐγγείων φόρων τοῦ ὅλου Κράτους παρουσιάζονται πολλὰ καθυστερούμενα (μπεκαέδες), διὰ τοῦτο καλὸν εἶναι ὅπως ἀκριβῆς καὶ δικαία τῆς τῶν κτημάτων διατιμῆσεως ἐπιθεώρησις γίνη,

ἵνα μὴ τὰ ἀτοπήματα ταῦτα τῶν ἀνωμάτων ἐλλειμμάτων προέρχονται ἐκ τῶν πρὸ πενταετίας ἀδικημάτων.

Εἰς πάντα ὅμως ταῦτα τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παραγγέλματα κοινεύοντες οἱ Διοικηταί μας, οἱ νέοι οὗτοι Ρωμαῖοι ἑπαρχοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἀναισθητοῦσιν εἰς πᾶσαν ἡμῶν αἴτησιν, μὴ συνεπιφέρουσιν ἐτέραν τινὰ δύναμιν, ἐπικούρον πρὸς κάμψιν εὐχερῇ τῆς χαλυβδίνης καρδίας των. Ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἱερὰ αὐτῇ δύναμις, πρὸ πολλοῦ ἐφνυγαδεύθη ἐκ τῶν χωρῶν μας, οἱ δὲ νόμοι, χρησιμεύοντες μόνον ὡς μορμολόκεια, πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν δικαίων ἀπαιτήσεων καὶ ικανοποιήσιν τῶν ἰσχυρῶν, κατέστησαν νεκρὸν γράμμα.

Ἡ ὑπαρξὶς ἡμῶν, Ἐξοχώτατε, κατέστη προβληματώδης. Ἡ ἐνεστῶσα κακοδιοικήσις ὕψωσεν ὑπὲρ ποτε θρασεῖαν τὴν αὐτῆς κεφαλὴν. Ἀπειλούμεθα ἐν ἐκάστη ἡμῶν ἐπιχειρήσει, ὕβριζόμεθα, δερόμεθα ἀνηλεῶς, καὶ ζητοῦντες τὴν τήρησιν τῶν ὑπὸ τῶν νόμων ρητῶς κεκανονισμένων, ριπτόμεθα εἰς τὰς φυλακάς, δίκην κακούργων.

Ἀπηνυθίσαμεν, Ἐξοχώτατε, καὶ ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων καταπιέσεων καὶ τῆς κυμανομένης ἀσφαλείας, ἐπειδὴ δὲ μάτην παντὸς μέσου ἐπειράθημεν πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δικαίων μας παρὰ τοῖς κρατοῦσι, καὶ ἐπειδὴ ἡ πᾶσα Εὐρώπη ὁμοφώνως τὴν βελτίωσιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ λαῶν ἐπιζητεῖ, διὰ τοῦτο προστρέχομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι, ἐξαιτούμενοι τὴν δικαίαν αὐτῆς εὐμένειαν, καὶ παρακαλοῦμεν αὐτήν, ὅπως συστήσῃ τὴν αἴτησιν ἡμῶν, ὅπου δεῖ.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ πρὸς Ὑμᾶς ἐξαιρέτου σεβασμοῦ ἡμῶν
Τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ταπεινοὶ θεράποντες.

(Ἐξὶ σφραγίδες μαχαλάδων μὲ τουρκικὰ γράμματα).

(δεξιὰ: Βοῦλαι ἀπολεσθεῖσαι)

Μαχαλ(ā) Ἀγί(ας) Παρασκευῆς

Ὁ Μονχτάρης

»Γεργόριος Ζαφiriός

Μαχαλās Ἀλώνια

Ὁ Μονχτάρης

Ζαφύρης Γεωργεῖον

(Ἀκολουθοῦν τρεῖς σειρὲς ὑπογραφῶν).

(Ἀριστερά, στὸ ἄκρο:)

» (κενὸ)

» Ἰωάννης Γ. σμμανίκα

» Ν. Χ. Πετριδης

» Ἀντώνιος Κ. Περδικάρης

» Δημήτριος Γ. Χ. Παράσχος

» Γεωργίος Ἀγγελάκη Νάνου

» Γεώργιος θεολόγης

» Δημήτριος Πλαταριάδης

» Δήμος Τζιτζη(;))

» Δημ. Γ. (ἢ Δ.) Μπίλης

(στο κέντρο:)

» (κενὸ)

» (κενὸ)

» Κ. Ἀγγελάκης

» Μανουήλ Α. Μπέλλας

» Ἰ. Χ(ατζῆ) Γρηγοριάδης

» Χ. Γιάν. Χ: θεοδοσιάδης

» Χ. Ν. Γούγκουρας

Δ. Γεοργιάδης

Μηνῆς Στέργιος

γιάννης ανγγελου

δημήτρι παναγιῶτι

(δεξιά:)

δημήτριος φιλιππου

Γ. Κ. λαπαβίτζας

Χριστους κοσταντινο

Χρίστους ιωάννου

Ιω. Δ. μπλατζότση

Ἀντώνιος τζιζα(;))

Αθανάσιος δημοτηρίου

Ἀναστάσιος....

Κωνσταντίνος Γ. Χα(τζῆ) παράσχης

Δημήτριος Κ. γαλάνης

3

Ἡ ἄλλη ἀναφορὰ τῶν Ναουσαίων

Ἡ ἄλλη, ἀλλὰ ταυτόχρονη (30.11.1876) ἀναφορὰ κατοίκων τῆς Νάουσας ἀπευθύνεται καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν Ἑλληνα πρεσβευτὴ τῆς Κωνσταντινουλὸς καὶ εἶναι γραμμένη σὲ τρεῖς μεγάλες κόλλες, ὅμοιες μὲ τῆς προηγούμενης, καὶ ἔχει ἀριθμηθεῖ (πάνω δεξιά) μὲ τὸ χέρι (13.869 ἢ 13.819). Στὸ τέλος ὑπάρχουν οἱ σφραγίδες ἔξι ἐνοριῶν, γιὰ τὶς ὑπόλοιπες ὅμως δύο γράφεται ὅτι χάθηκαν καὶ ὑπογράφουν οἱ «μουχτάρηδες». Ὑπογράφουν 29 Ναουσαῖοι, δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ὑπέγραψαν καὶ τὴν ἄλλη ἀναφορὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι δύο, οἱ Δ. Τζιζιότση(;) καὶ Χρίστου νικολάου, ἐνῶ δὲν τὴν ὑπογράφει ὁ Δ. Γεωργιάδης, ποὺ ὑπέγραψε στὴν πρώτη. Ἐξάλλου, μερικὲς ὑπογραφὲς παρουσιάζουν μικρὲς διαφορὲς στὶς δύο ἀναφορὲς.

Τὸ περιεχόμενο τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς (ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ ἀξιόλογο σὲ σύγκριση μὲ τὴν πρώτη ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ νομικὴ ἀποψη) ἔχει ὡς ἑξῆς:

Οἱ Ναουσαῖοι προστρέχουν γιὰ ἀκόμα μιὰ φορὰ στὶς ὑπηρεσίες τοῦ Ἑλληνικῆς πρεσβευτῆς στὴν Πόλη καὶ ζητοῦν τὴ βοήθειά του γιὰ τὴν προστασία τῆς περιουσίας τους ποὺ κινδυνεύει, ὅπως καὶ ἡ ζωὴ τους.

Πιὸ συγκεκριμένα:

α) Στὴν ἀρχὴ διατυπώνονται ὁρισμένες σκέψεις γιὰ τὴν ἀξία τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἀναφέρονται λίγα καὶ γιὰ τὶς σχετικὲς διατάξεις τοῦ ὀθωμανικοῦ δικαίου.

β) Στὴ συνέχεια γράφεται ὅτι: Ἡ πόλη τους καταστράφηκε (1822) ἀπὸ τὸν τότε Τοῦρκο διοικητὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ κάτοικοί της σκοτώθηκαν ἢ γλύτωσαν στὶς γειτονικὲς πόλεις καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ὅταν ὁμοῦς τέλειωσε ἡ ἐπανάσταση, ὁ σουλτάνος Μαχμούτ Β' συγχώρησε τοὺς ἐπαναστάτες, τοὺς ἀμνήστευσε καὶ ἔδωσε φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ σ' ὅσους ξαναγύρισαν στὸν τόπο τους, γιὰ τέσσερα χρόνια¹.

Σύμφωνα ὁμοῦς μὲ τὸν «Ἱερὸν Νόμον» ἡ ἀκίνητη περιουσία τῶν ἐπαναστατῶν δημευόταν καὶ τὰ ἔσοδα κατέληγαν στὸ κρατικὸ ταμεῖο². Ὅμοια λοιπὸν ἀποφασίστηκε καὶ γιὰ τοὺς Ναουσαῖους, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως δὲν ἦταν τὸ ἀναμενόμενο, ἐνῶ καὶ οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες ζητοῦσαν νὰ σταματήσει τὸ ἀβάστακτο τοῦτο καθεστῶς.

Γι' αὐτὸ ὁ σουλτάνος ἀναγκάστηκε νὰ ἐπανεξετάσει τὴν ὅλη κατάσταση καὶ δώρισε τὴ γῆ καὶ ἐπαναχορήγησε τὰ δικαιώματα, ποὺ εἶχαν οἱ ραγιάδες τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου, τῶν Κυθωνίων καὶ τῆς Νάουσας, ἐκδίδοντας ταυτόχρονο φερμάνι.

Ἔτσι, ἡ περιουσία τῶν Ναουσαίων «... ἐγένετο πλήρης καὶ ἀληθινῆς ἰδιοκτησίας, τερλίκι-ἔρεζι μιμουκί»³.

Ἡ φιλεργατικότητα τῶν κατοίκων μετέτρεψε ὅλους τοὺς γύρω πετρώδεις καὶ ἀκαλλιέργητους λόφους σὲ πετυχημένα ἀμπέλια καὶ τὰ σχετικὰ ἔσοδα ἦσαν μεγάλα, ἀφοῦ ἡ παραγωγὴ ἔφθασε τὶς 1.400.000 ὀκάδες σταφύλια, ἀπ' ὅπου παραγόταν καὶ τὸ περίφημο κρασί τῆς Νάουσας, ποὺ ἦταν καὶ παλιότερα ξακουστό⁴.

1. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας, Β', σ. 299-300, ἀριθ. 329, ὅπου γράφεται ὅτι ἀπαλλάχθηκαν (1830) οἱ ὑπήκοοι ἀπὸ φόρους, γιατί εἶχαν ὑποστεί ζημιὲς ἀπὸ τοὺς πολέμους.

2. Βλ. Ν. Ἑλευθεριάδου, Ἀνατολικά μελέται, δ.π., σ. 25-40 καὶ 58-70, Α. Ζ. Καλλιέκη, δ.π., σ. 14 κ.ε.

3. Βλ. Δ. Κ. Τσοποτοῦ, δ.π., σ. 71-76.

4. Βλ. Δ. Παταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, δ.π., σ. 54-56, ὅπου ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐπαινοὶ τῶν ἁλλων περιηγητῶν Πουκεβίλ καὶ Κουζινερό. Πρβλ. Κωνσταντίνου Σ. Σπορέλα, Ἡ οἰκονομικο-εμπορικὴ καὶ πολιτιστικὴ δραστη-

Μέχρι πού καθιερώθηκε ο νόμος περί μεταγραφής, οί Ναουσαῖοι (ὅπως καὶ οἱ ὑπόλοιποι) ἔπαιρναν τοὺς τίτλους κυριότητος («χοντζέτια») ἀπὸ τὸν ἱεροδικαστὴ («κατῆ»), πὺν ἔκανε χρέη καὶ ὑποθηκοφύλακα, κατέβαλλαν δὲ μόνον τὴ φορολογία τῆς δεκάτης στὸ βακουφικὸ ἴδρυμα τῆς πόλεως, γιατί ἐκεῖ τὴν εἶχε ἀφιερῶσαι ὁ σουλτάνος, ἐκχωρώντας τὸ σχετικὸ δικαίωμά του. Ὑστερα ὁμως γεννήθηκε ἀμφισβήτηση, γιατί οἱ ἀρμόδιοι τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἰσχυρίζονταν ὅτι —δῆθεν—ὀλόκληρη ἡ περιουσία τῶν Ναουσαίων ἔπρεπε νὰ ὑπαχθεῖ στὶς διατάξεις «περὶ βακουφίων». Ὅταν παλιότερα εἶχε δημιουργηθεῖ κάποιον ἀνάλογο θέμα, ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργὸς («βεζύρρης») ἐπεκύρωσε τὴν ἐγκυρότητα τοῦ γνωστοῦ φερμανιοῦ (ποὺ δημοσιεύτηκε πρὸ πάνω, ἀριθ. 1) καὶ γλύτωσαν οἱ Ναουσαῖοι, γιατί καὶ ὁ ὀθωμανικὸς ἀστικὸς κώδικας δικαίωσε τὴν ὀρθὴ ἀποψη τῶν Ἑλλήνων, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν παράθεση (στὸ κείμενο τῆς ἀναφορᾶς) τῶν σχετικῶν διατάξεων του.

Οἱ ἀρμόδιοι ὁμως τῆς Πύλης ἀμφισβητοῦσαν τὰ δικαιώματα πὺν εἶχαν 50 ὀλόκληρα χρόνια, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκύβουν διαφορὰς καὶ νὰ παραμένουν φυλακισμένοι στὶς ἐγκληματικὰς φυλακὰς τῆς Βέροιας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης δύο χρόνια οἱ πρὸ ἀξιόλογοι κάτοικοι τῆς Νάουσας, μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ὑποχρεώσουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς περιουσίες τους, ἀφοῦ καὶ σὲ νεώτερη διαταγὴ τῆς ἐπέμενε στὶς ἀπόψεις τῆς (ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις) καὶ εἶχε τοὺς ἐγκλειστοὺς σὲ ἐπικίνδυνη αἰθουσα, σὲ ἐποχὴ χειμῶνα, χώρια πὺν κοικομεταχειρίζονταν οἱ περιφερειακοὶ Τοῦρκοι διοικητὲς καὶ ἄλλους (περισσότερους ἀπὸ 30) στὶς ἐγκληματικὰς φυλακὰς τῆς Βέροιας. Καὶ ὅλα τοῦτα γίνονταν στὴν περίοδο πὺν οἱ εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις σκόπευαν νὰ ἐπανεξετάσουν καὶ νὰ βελτιώσουν τὶς σχέσεις τῆς Πύλης καὶ τῶν Χριστιανῶν¹.

ριότητα τῶν Ναουσαίων τὰ χρόνια 1700-1822 (πολυγραφημένο), Θεσσαλονίκη 1973, σ. 12-13 καὶ σημ. 18 τῶν σ. 39-40.

1. Γιὰ τὰ γεγονότα ἐκείνων τῶν χρόνων βλ. Ε. ν. Κ ο f ο s, Greece and the Eastern Crisis 1875-1878, Θεσσαλονίκη 1975, τ ο ὕ ἱ δ ἰ ο υ, Ἡ ἐπανάστασις τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ 1878, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 11 κ.έ., Ἰ ω ἄ ν ν ο υ Σ ω τ. Ν ο τ ἄ ρ η, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα γιὰ τὴν ἐπανάστασις τοῦ 1878 στὴ Μακεδονία (Ἀρχεῖον Στεφάνου Νικ. Δραγοῦμη), Θεσσαλονίκη 1966, σ. 21-28, Σ τ ε φ ἄ ν ο υ Ι. Παπαδοπούλου, Οἱ ἐπαναστάσεις τοῦ 1854 καὶ 1878 στὴ Μακεδονία, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 59-65. Τὰ γεγονότα τοῦτα ἐντάσσονται στὰ πλαίσια τοῦ λεγόμενου Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. Μ. Θ. Λ ἄ σ κ α ρ ι, Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα (1800-1923), τ. 1 (1800-1873), φωτοαντίτυπον στὶς ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ, μὲ πρόλογον τοῦ καθηγητῆ Ἰω. Κ. Χασιώτη, Θεσσαλονίκη 1978, κυρίως σ. 275 κ.έ., Σ. Θ. Λ ἄ σ κ α ρ ι, Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος (1821-1914) Ἀθῆναι 1947, σ. 136 κ.έ. καὶ Ν ι κ ο λ ἄ ο υ Β. Β λ ἄ χ ο υ, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, 1878-1908, Ἀθῆναι 1935. Ἀπὸ τὴν παλιότερη βιβλιογραφία βλ. καὶ Ἐ π α μ ε ι ν ῶ ν δ α Κ. Κυριακίδου, Ἱστορία τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ, τ. 2, Ἀθῆναι 1892, σ. 505 κ.έ. Ἀλλωστε, εἶχε προηγηθεῖ καὶ ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος (1853-1856), ὁπότε ἄρχισε νὰ φαίνεται καθαρὰ ὅτι πλησίαζε πιά ἡ

Γι' αὐτὸ ζητοῦσαν τὴ διαμεσολάβηση τοῦ Ἑλληνα πρεσβευτῆ στὴν Πύλη, γιὰ νὰ πάσουν οἱ ταλαιπωρίες καὶ οἱ φυλακίσεις τους.

Τὸ κείμενο τῆς πιδό πάνω ἀναφορᾶς εἶναι τὸ ἐξῆς:

Οἱ βαθυσθεβᾶτως ὑποφαινόμενοι κάτοικοι τῆς πόλεως Ναούσης, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἰδιάζουσαν προθυμίαν, ἣν ἀέποτε ἐπιδεικνύει ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης πρὸς ἀνακούφισιν [ἐκ] τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων δοκιμασιῶν, ἃς πάντοτε, ἀπὸ τινος δ' ἐπαισθητότερον, ὑφίσταται ὁ τῆς Ὁθωμ. Αὐτοκρατορίας χριστιανικὸς λαός, προστρέχοντες πρὸς Ὑμᾶς, σὺν τῇ πεποιθήσει ὅτι δὲν θὰ ἀπορρίψητε τὴν αἴτησιν ἡμῶν, ἐρευδομένην ἐπὶ τῶν ἀπαραιτήτων δικαίων τοῦ τε Ἀστυκοῦ καὶ Πολιτικοῦ ἡμῶν νόμου.

Ἐξοχώτατε, τὸ προστατεύειν τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὸ θεωρεῖν αὐτὴν ἱερὰν καὶ ἀπαρabiάστον εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων τεκμηρίων ἀγαθῆς διοικήσεως. Διὰ τῆς ἰδιοκτησίας καθιεροῦνται ἡ ἀτομικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, καθιστῶσα οὕτω φιλοπονωτέραν τὴν ἀτομικὴν θέλησιν καὶ τὴν πολιτείαν μᾶλλον εὐπράγοῦσαν. Ἀλλ' ἡ ἰδιοκτησία εἶναι σεβαστή, οὐδα προῖον ἀδαιρέτου βίας; Βεβαίως ὄχι, ὅπoταν στηρίζεται ἐπὶ γεγονότων, παρεχόντων τὸ τοιοῦτο δικαίωμα, προερχομένον ἐξ ἀγοραπωλησίας ἀληθοῦς ἰδιοκτητοῦ, ἢ ἐκ δωρεᾶς ἱεροῦ προσώπου (ὅπερ τὰ μάλα τοῖς Τούρκοις σεβαστὸν) καὶ δι' οὗ ἐπέρχεται πλήρης κυριότης («ρεκαμπί»), κατὰ τὸν ἱερόν των νόμον. Ἡμεῖς, ἐξοχώτατε, στηρίζομεν τὰ δικαιώματα τῆς ἡμετέρας ἰδιοκτησίας ἐπὶ γεγονότων πασιδύλων, δι' ἐπισήμον μάλιστα ἐγγράφον διατάγματος, ἐπικυρωμένων. Καί, ἵνα καταστήσωμεν ταῦτα δῆλα ὑμῖν ἐπιτραπῆτο ἡμῖν ν' ἀνατρέξωμεν ἱστορικῶς εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν γέννησιν.

Κατὰ τὸ 1822 ἡ πατρις ἡμῶν, τὴν τύχην πολλῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων ὑποστᾶσα, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ τότε Βαλῆ Ἀμποῦλ-Ἀμποῦτ Πασιά, ἐκ δὲ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἄλλοι μὲν ἐξηνδραποδίσθησαν, ἕτεροι δὲ εἰς τὰς πέριξ πόλεις καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους μετέβησαν. Μετὰ τὸ πέρας ὁμοῦ τοῦ ἀγῶνος, ὁ τότε κυριαρχὸν μεγαλοφυνὴς σουλτάνος Μαχμούτ, θέλων, ὅπως καὶ τὰς κατερειπωθείσας χώρας συνοικήσῃ, καὶ τὰ μεταρρυθμιστικὰ αὐτοῦ σχέδια εὐκολώτερον ἐφαρμόσῃ, ἐκήρυξε πλήρη ἀμνηστίαν, καὶ ἐντελῆ τετραετὴ ἀτέλειαν, εἰς τοὺς ἐπανελθόντας εἰς τὰς ἐστίαις των.

κατάρρευση τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Βλ. Δόμνας Δοντᾶ, Ἡ Ἑλλάς καὶ αἱ δυνάμεις κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, Θεσσαλονίκη 1973. Ἐξάλλου, τὴν ἴδια χρονίᾳ (1876), πού οἱ Ναυσαῖοι ἐστεῖλαν τίς δύο πιδό πάνω ἀναφορές τους καὶ ζητοῦσαν προστασία, ἡ κατάστασις στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν πολὺ ταραγμένη, ἀφοῦ λίγους μῆνες πρὶν διαδραματιστικῶς ἐκεῖ σοβαρὰς ὀχλοκρατικὰς συγκεντρώσεις τῶν Μωαμεθανῶν, πού τὸ ἀποκορύφωμά τους ἦταν ἡ σφαγὴ (6 Μαΐου 1876) τῶν Προξένων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Βλ. σχετικὰ στοῦ Ἀ. π. Ε. Βακαλόπουλου, Τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν Μάιο τοῦ 1876 καὶ οἱ ἐπιδράσεις τους στὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα, «Μακεδονικά» 2(1941-1952)193-262, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Ἐπειδὴ δὲ συμφώνως τῷ Ἱερῷ νόμῳ, ἡ γῆ τοῦ κυρίου ἐστὶ, πᾶς δὲ τῷ ἀπολύτῳ κυριάρχῃ ἀπειθῶν καὶ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ θέλησιν ἀθετῶν, τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκχωρούμενον αὐτῷ δικαίωμα ἀπόλλυσι. Τούτοις, συνεπῶς, καὶ οἱ ἡμέτεροι πατέρες τῆς ἀκινήτου αὐτῶν περιουσίας ἐστερήθησαν, καὶ αἱ πρόσδοσι τῶν κτημάτων αὐτῶν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸ Ταμεῖον (ἐμλιάκ) εἰσήρχοντο. Ἐνεκεν ὅμως τοῦ ἀγόνου συστήματος τῆς ἐπιμόρτου καλλιεργείας καὶ συνεπείᾳ ἐκλιπαρήσεων, ὁ αὐτὸς σουλτάνος ταντοχρόνως, δι' ἐπισήμον διατάγμα-τος, ἐδωρήσατο εἰς Ψαρρά, Χίον, Κυδωνίας καὶ Νάουσαν τὴν ἀκίνητον αὐτῶν περιουσίαν (σελ. 2). Ἐκτοτε, λοιπόν, ἀφοῦ ἡ μὲν περιουσία ἡμῶν ἐγένετο πλήρης καὶ ἀληθῆς ιδιοκτησία (τεμλίκι-ἐρεζί-μιμλουκί), ἡ δὲ φιλοπονία ἡμῶν ἀναπτυχθεῖσα μετέβαλεν ὀλοκλήρως ἀπροσόδους καὶ πετρῶδεις λόφους εἰς ὠραίους ἀμπελώνας, προσόδους οὐκ ἐδκαταφρονήτους (1,400.000 ὀκάδ. στα-φυλ. ἐτησίως) ἀποφέροντας καὶ θεὰν τὰ μάλα ἐπίζηλον παρέχοντας.

Μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ περὶ μεταγραφῆς νόμου ἔγγραφα ιδιοκτησίας, ἦτοι χουντζέτια, ἐλαμβάνομεν παρὰ τοῦ κατῆ (juge du paix), ἐκκληροῦντες καὶ ἔργα ὑποθηκοφύλακος, ὅπως καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις. Τὴν δεκάτην δὲ μόνον ὁ αὐτὸς μεγαλόδορος δωρητῆς ἀφιέρωσεν εἰς τὸ βάκφι. Ἀπορίας δ' ἄξιον εἶναι, τῇ ἀληθείᾳ, ποῦ στηριζόμενοι οἱ νέοι τῆς Τουρκίας οἰκονομολόγοι θέ-λουσι νὰ ὑπάγῃσι τὴν ἡμ. χώραν εἰς τὸν περὶ βακουφίων νόμον. Καὶ ἄλλοτε ἠνωχλήθημεν παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Βακουφίων, ἀλλὰ δυνάμει τοῦ περὶ ἐκ-χωρήσεως φερμανίου, οὐ μόνον ἀπηλλάγημεν, ἀλλ' ἠξιώθημεν καὶ βεζυρικής διαταγῆς, προσπευκυρούσης τὸ γνήσιον τοῦ ρηθέντος φερμανίου. Ἡ δεκάτη δὲν εἶναι δικαίωμα ἐπηρεάζον τὴν ιδιοκτησίαν, ἀλλ' ἔμμεσός τις φόρος, χο-ρηγούμενος πρὸς ἀνακούφισιν τῆς πολιτείας, ἀδιαφορῶν ὁ φορολογούμενος, καὶ μάλιστα ἐν Τουρκίᾳ, ἂν ἡ χρῆσις εἶναι σχετικὴ ἢ μὴ.

Ἐκτὸς δ' ὅλων τούτων ἔρχεται εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν καὶ ὁ πολ. Κῶδιξ, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἰσχύων τοῦ Κράτους νόμος. Οὗτος, ποιούμενος λόγον περὶ ιδιοκτησίας, λέγει τὰ ἐξῆς ἐν τῷ Α' περὶ γαιῶν νόμον ἀρθρω: Αἱ ἀφιερωθεῖσαι γαῖαι εἶναι δύο εἰδῶν: Α'. Αἱ ἀληθῶς ιδιόκτητοι γαῖαι, ὡς συμφώνως τῷ Ἱερῷ νόμῳ ἀφιερωθεῖσαι. Ἡ ιδιοκτησία καὶ τὰ κατοχικὰ δικαιώματα τῶν τοιούτων γαιῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀφιέρωμα, ἐπ' αὐτῶν δὲ δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ πολιτικοῦ νόμου (κανόν), ἀλλὰ διέπονται ἀπὸ τῶν ὁρῶν, οὓς ἔθεσεν ὁ δωρητῆς. Β'. Αἱ γαῖαι, αἱ ἀποσπαθεῖσαι κ.τ.λ. Βεβαίως, ὁ πολιτικὸς νόμος ἀργεῖ, ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν τοῦ δικαιώματος γέννησιν, ὀφίσταται ὅμως ἡ τῆς παραγραφῆς καθιέρωσις, ὡς οὐσα δημοσίας τάξεως δικαίωμα. Ἐξ ὅλων, λοιπόν, τούτων ἐπιτετα, ὅτι οὐδεμία, κατὰ τὸν ἱερὸν τῶν Τούρκων νόμον, θέλησις εἶναι τῆς τοῦ σουλτάνου ἱερωτέρα, καὶ οὐδενὸς τὸ δώρημα τελειότερον τοῦ ἐκπρο-σωποῦντος τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

Πόθεν, λοιπόν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρνούμενοι τὸ δικαίωμα ἐπιτάτ-τουνσι ἡμῖν, λέγοντες, οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς ιδιοκτησίας σας ἔχετε, ἢ ἐπὶ

πεντήκοντα ὅλα ἔτη καρπούμεθα, δυνάμει τίτλον ἐγκύρου, κατὰ τοὺς κειμένους νόμους· Ἐπὶ ἑτῇ δὲ δύο κατακρατοῦσι τοὺς ἐγκριτωτέρους τῶν πολιτῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς Βεροίας καὶ Θεσσαλονίκης καὶ μεταχειρίζονται πᾶν μέσον πρὸς ἐκβίασιν τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅπως συναινέσωμεν εἰς τὴν ἐπισφράγισιν τῶν διαταγῶν (σελ. 3) των καὶ ἐκχωρήσεων αὐτοῖς τὰς περιουσίας μας.

Ἦδη δ' ἐτέραν διαταγὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κομίσαντες, ἄνευ καταχωρήσεως προσήκοντος ἄρθρου σχετικοῦ κανονισμοῦ, ἀποφαίνονται ξηρῶς, διὰ γλώσσης ἀξίας τῆς προσοχῆς τῆς Εὐρώπης (δὲν ἔχετε δίκαιον. Εἰσθε ψεύται). Προσάγομεν αὐτοῖς ἔγγραφα, ἅτινα σεβαστὸς κυριάρχης ἐξέδοτο. Οὐδόλως εἰσακουόμεθα. Ἐν φυλακαῖς καὶ ἀπειλῇ διάγομεν. Ἀπηνδύσαμεν, ἐξοχώτατε, καὶ ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ ἐκ τῶν ἀνυπολογίστων ζημιῶν, ἐνεκεν τῆς τοιαύτης ἐκκρεμοῦς ἡμῶν καταστάσεως.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀδίκους φυλακίσεις ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μάλιστα ἐν εἰρκτῇ δυσώδει καὶ πνιγρῷ, καὶ ἀπείρους στερήσεις ὑφιστάμεθα, ἕτεροι δέ, ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα, ἀκατονομάστως πιεζόμενοι καὶ κακουχούμενοι ἐν ταῖς τῶν κακούργων φυλακαῖς ἐν Βεροίᾳ κρατοῦνται, ἐπιμῶνως ὑπὸ τῶν διοικητῶν, ἀπαιτούντων ἄδικον ἐπισφράγισιν τῶν θελήσεων αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν ἡ Εὐρώπη μέλλει νὰ διακανονίσῃ τὰς σχέσεις τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὴν Πύλνρ. Καὶ ἐπειδὴ πᾶν μέσον ἀναφορᾶς καὶ δικαιολόγον ἐνστάσεως ἐξηγτήσαμεν, Διὰ τοῦτο διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος, καὶ παρακαλοῦμεν αὐτήν, ὅπως μὴ παρίδῃ τὴν ἱκετήριον αἴτησιν ἀναξιοπαθούσης Κοινότητος, καὶ ὅπως ὑποδείξῃ τῇ Πύλνρ τὸ ἄδικον τῆς τοιαύτης διαγωγῆς.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἐξαιρέτου πρὸς Ὑμᾶς σεβασμοῦ μας.

Τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ταπεινοὶ θεράποντες

Ἐν Ναύσῃ τῇ 30 Νοεμβρίου(ου) 1876

(Ἐξὶ σφραγίδες τῶν μαχαλάδων-συνοικιδῶν καὶ ὕστερα, ἐπάνω δεξιᾷ, γράφονται τὰ ἐξῆς:)

Βοῦλαι ἀπολεσθεῖσαι

Μαχαλὰς Ἀγ. Παρασκευῆς

Ὁ Μονχτάρης

Γεργόριος Ζαφριῶν

Μαχαλὰς Ἀλώνια

ὁ Μονχτάρης

Ζαφρὺς Γεωργίου

(Ἀκολουθοῦν ὑπογραφὰς σὲ τρεῖς σειρὰς)

(Στὰ ἀριστερὰ ὑπογράφουν:)

» Κωνσταντῖνος Γ. Χ(ατζῆ) παράσχης

» Ἰωάννης Γ. σμμανίκα

- » Ν. Χ. Πετρίδης
- » Ἀντώνιος Κ. Περδικάρης
- » Δημήτριος Γ. Χ. Παράσχος
- » Γεωργίος Ἀγγελάκης Νάνου
- » Γεώργιος θεολόγης
- » δήμους Τζιτζιη(;))

(Στὸ κέντρο ὑπογράφουν:)

- » δημήτρης Κ. γαλάνης
- » Γ. Κ. λαπαβίτζας
- » Κ. Ἀγγελάκης
- » Μανουήλ Α. Μπέλλας
- » Ι. Χ(ατζή) Γρηγοριάδης
- » Χ: Γιάν: Χ: θεοδοσιάδης
- » Χ. Ν. Γούγκουρας
- » Δημήτριος Πλαταρίδης
- » Μηνᾶς στέργιου

(Δεξιά ὑπογράφουν οἱ:)

- » δημήτρης παναγιῶτι
- » γιανους ἀγγελῶν
- » δημήτριος φιλιππου
- » Δ. Τζιότζου
- » Χρίστος ἰωάννου
- » Χρίστου νικολάου
- » Χρίστους κοστινο
- » Ιω: δ. μπλατζότης
- » Ἀντώνιος Τζίκρας(;))
- » Ἀθανάσης δημητρίου
- » Ἀναστάσιος...
- » Δημ. Δ. Μπίλης

4

Τέσσερα σχετικά, διαβιβαστικά έγγραφα ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν

Στὸν ἴδιο φάκελο βρέθηκαν καὶ τέσσερα ἔγγραφα τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Στὰ περιθώριά τους ὑπάρχουν σχετικὲς «ἐπισημειώσεις» τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅλα τοῦτα εἶναι σχετικά μὲ τις δύο ἀναφορὲς τῶν Ναουσαίων καὶ τὸ θέμα τῶν διώξεων καὶ τῶν φυλακίσεών τους. Κρίθηκε ὅτι εἶναι χρήσιμο νὰ δημοσιευθοῦν καὶ αὐτά, γιατί

μάς δίνουν κάποια διαφωτιστική εικόνα για τον τρόπο που οι υπόδουλοι Έλληνες της Μακεδονίας προσπαθοῦσαν νὰ προστατευθοῦν ἀπέναντι στὶς αὐθαιρεσίες καὶ στὶς ἀρπακτικὲς διαθέσεις τῶν Τούρκων. Ἀκόμα δίνουν τὴν ἀφορμὴ νὰ σκεφθεῖ καὶ ὁ σημερινὸς μελετητὴς τῶν ἐγγράφων, πόσο καθοριστικὸ καὶ σπουδαῖο ρόλο παίζει πάντοτε στὴ ζωὴ καὶ στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας. Πραγματικά, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν κειμένων ποὺ ἀκολουθοῦν, φαίνεται καθαρά ὅτι, ἐνῶ ὁ Ἑλληνας Πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης (δηλαδὴ ὁ γνωστὸς Κωνσταντῖνος Βατικιώτης)¹ διακρινόταν γιὰ τὴ ζωντάνια, τὴ δραστηριότητα καὶ τὸν ἐθνικὸ παλμό του, οἱ ἄλλοι διπλωματικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες καὶ ὑπάλληλοι χαρακτηρίζονταν ἀπὸ γραφειοκρατικὴ νοοτροπία, ἀπὸ μανδαρινισμό καὶ ἀπὸ τὴ συνήθεια νυχτρὴ συμπεριφορὰ τοῦ διπλωμάτη, ὅποτε οἱ τύποι καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις ἐξοντώνουν τὴν οὐσία καὶ ἀποτελεμάτων τὶς ὑποθέσεις...

Τὸ πρῶτο ἐγγράφο ἔχει δύο σφραγίδες καὶ τρεῖς ἡμερομηνίες. Στάλθηκε ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ προξενεῖο τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλὴ Α. Γ. Κουντουριώτη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ του χρονολόγηση, φέρει καὶ δύο «ῥοσειδεῖς» σφραγίδες: Ἡ πάνω ἀριστερὰ εἶναι δυσανάγνωστη, πρέπει ὅμως νὰ εἶναι μᾶλλον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔχει συμπληρωθεῖ ὁ ἀριθμὸς πρωτοκόλλου (13819) καὶ ἡ ἡμερομηνία (18 Δεκεμβρίου 1876) τῆς παραλαβῆς του. Δίπλα ὑπάρχει ὁ χαρακτηρισμὸς «Τῷ Κῷ πρέσβει». Πιο κάτω δεξιὰ ὑπάρχει ἡ ἄλλη, μικρότερη κάπως, σφραγίδα, ποὺ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Πρεσβεία τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἄρ. Πρωτοκόλλου) 4757. Ἐλ(ήφθη) τὴν 14 Δεβρίου '76».

Ἀπὸ τὸ ἐγγράφο τοῦτο ἀποδεικνύεται ὅτι στὸν Ἑλληνα πρόξενο τῆς Θεσσαλονίκης στάλθηκαν καὶ οἱ δύο πιὸ πάνω ἀναφορές, γιατί γίνεται σὲ τοῦτο χρῆση πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ («... αἱ ἐγκλειστοὶ ἀναφοραί...») καὶ ὅτι διαβιβάστηκαν καὶ οἱ δύο στὴν Ἑλληνικὴ πρεσβεία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ κείμενό της εἶναι τὸ ἐξῆς:

Β. Ἑλληνικὸν Προξενεῖον

ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 7 Δεκεμβρίου 1876

Ἀριθ. Πρωτ. 1395

Συντημένα

1. Γιὰ τὴ δράση τοῦ Κ. Βατικιώτη (1830-1881) στὴ Μακεδονία (1866-1881) βλ. στοῦ Εὐαγγέλου Κωφοῦ, Ἡ ἐπανάστασις, ὁ.π., σ. 357 (εὐρετήριο) καὶ στοῦ Ἰδίου, Greece, ὁ.π., σ. 60, 62 καὶ 182, Ἰω. Σ. Νοτάρη, ὁ.π., σ. 22 (σημ. 1), 35 κ.έ. καὶ Στεφ. Παπαδοπούλου, ὁ.π., σ. 67 κ.έ.

Ἐξοχώτατε

Πρὸ μικροῦ ἐκομίσθησάν μοι αἱ ἐγκλειστοὶ ἀναφοραὶ τῆς κοινότητος Ναούσης. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν θέλετε εὐαρεστηθῆ νὰ παρατηρήσετε ὅτι οἱ πολυπαθεῖς κάτοικοι τῆς ἑλληνικωτάτης ταύτης πόλεως ἀπειλοῦνται νὰ ἀφαιρεθῶσι διὰ τῆς βίας τῆς ἀκινήτων αὐτῶν κτήσεως, ἣν ἀπὸ πεντηκονταετίας νέμονται, δυνάμει νομίμων τίτλων ὡς τελείαν ιδιοκτησίαν των (τεμλίκι, ἐραζὶ μιμιλονκέ), χαρακτηριζομένης αὐτῆς ὡς βακουφικῆς καὶ πρὸς τοῦτο οἱ προκριώτεροι τῶν κατοίκων ἀπὸ διετίας φυλακίζονται καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσιν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Βεροίας, ὅπως ἐξαναγκασθῶσι νὰ παραιτηθῶσι (σελ. 2) τῶν ἀξιώσεών των καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὰς ιδιοκτησίας των ὡς βακουφικάς. Ἡ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς ταύταις λεπτομερὲς ἀφήγησις τῆς ὑποθέσεως μὲ ἀπαλλάσσει πάσης ἐπεξηγήσεως.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ναούσης, ἀποτυγχόντες νὰ τύχωσι δικαιοσύνης παρὰ τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐγγχωρίων Ἀρχῶν, πρὸς ἃς ἐπαπειλημένως ἀλλὰ ματαίως ἐξέθηκαν τὰ δικαιώματά των, ἀναγκάζονται νὰ ζητήσωσι δι' ἐμοῦ καὶ τὴν μεσολάβησιν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος.

Πιθανώτατον εἶναι ὅτι ἀπευθύνθησαν ἢ θ' ἀπευθυνθῶσιν ὁμοίαι ἀναφοραὶ καὶ εἰς δύο ἐτέρους ἐνταῦθα Προξένους, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Ναούσης πεποίθασιν κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος μεθ' οὗ θέλει ἐνεργήσῃ ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ὑπὲρ τῶν δικαίων των, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν καταδιώξεων, ἃς ὑφίστανται καὶ τῆς ἐπικειμένης δημείσεως τῆς περιουσίας των.

Διὰ τοῦτο ἐπείγομαι νὰ διαβιβάσω αὐτὰς τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι καὶ νὰ παρακαλέσω νὰ εὐαρεστηθῇτε νὰ διενεργήσῃτε ὑπὲρ αὐτῶν ὅ,τι δυνατόν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Γεν. Πρόξενος

Κ. Ν. Βατικιώτης

Κάτω ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα γράφτηκαν τὰ στοιχεῖα τοῦ παραλήπτη:

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Κύριον

Κύριον Α. Γ. Κωντουριώτην

Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος κ.λ.π.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Πρεσβευτὴς ἔγραψε τὰ ἐξῆς στὸ περιθώριο (ἀριστερὰ) τῆς πρώτης σελίδας:

Τῷ Κυρίῳ Ἀ. Μαθιουδάκη,

Παρακαλουμένῳ ν' ἀναγνώσῃ τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν Α.Π. τὸν Πατριάρχην, ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν πατριαρχείων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς κοινότητος Ναούσης.

Πέραν, 17 ΙΟβρ. 1876.

Α. Γ. Κωντουριώτης.

Τὸ δεύτερο ἔγγραφο ἔχει τὰ ἴδια χαρακτηριστικά καὶ ὁμοιες σφραγίδες. Παραλήφθηκε ἀπὸ τὴν πρεσβεία τῆς Πόλης στὶς 20 Δεκεμβρίου (ἀρ. πρωτ. 4923) καὶ στὸ οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο τὴν 28 Δεκεμβρίου 1876.

Μὲ τὸ ἔγγραφο τοῦτο διαβιβάστηκε συνημμένη καὶ ἡ ἑλληνικὴ μετάφραση τοῦ φερμανιοῦ, ποὺ δημοσιεύτηκε πιδό πάνω. Ἀναφέρεται ἀκόμα σὲ τοῦτο ὅτι οἱ Ναουσαῖοι εἶχαν καὶ ἄλλους τίτλους, στοὺς ὁποίους στηρίζαν τὰ δικαιώματά τους, καὶ ὅτι τὰ παρουσίασαν ὅλα τοῦτα στὶς ἀρμόδιες τουρκικὲς ἀρχὲς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ὅπου ἀπέστειλαν εἰδικὸ ἐπίτροπό τους), ἀλλὰ οἱ ἀπόψεις τους δὲν ἔγιναν δεκτές.

Τὸ κείμενο τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

Β. Ἑλληνικὸν Προξενεῖον Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20 Δεκεμβρίου 1876
ἐν Θεσσαλονίκῃ
Ἀριθ. Πρωτ. 1452
Συνημμ. 1.

Πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει
Σ. Β. Πρεσβείαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1395 τῆς 7ης ἰσταμένου ἀναφορᾶς μου λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυναψῶ ᾧδε ἀντίγραφον μεταφράσεως τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ Φερμανίου τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ, ἐφ' οὗ, κυρίως, οἱ Ναουσαῖοι στηρίζουσι τὰς ἀξιώσεις των.

Καὶ τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλους τίτλους, οὓς ἔχουσιν οἱ Ναουσαῖοι, εἶχον παρουσιάσει καὶ ἄλλοτε, διὰ τοῦ εἰς Κων/πολιν ἀποσταλέντος πέρυσιν ἐπιτρόπου των, ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιεπαύ. Ἀδελφί, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐθεωρήθησαν ἐπαρκῆ.

Πληροφορῶ δὲ ὅτι οἱ ἐν Βεροῖα κρατούμενοι, ἐνεκεν τῆς ὑποθέσεως ταύτης Ναουσαῖοι, ἀπελύθησαν ἐνεκα τῶν ἐορτῶν (σελ. 2) τοῦ Βαϊραμίον, θὰ φυλακισθῶσιν ὁμῶς καὶ αὐθις μετὰ τὰς ἐορτάς.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Γεν. Πρόξενος
Κ. Ν. Βατινώτης

Στὸ περιθώριο (ἀριστερά) σημείωσε ὁ πρεσβευτὴς τὰ ἑξῆς:

Τῷ Κφ Α. Μαθιονδάκη, κατόπιν τῆς ἀπὸ 17 λήγοντος ὑπ' ἀριθ. 4757 ἐπισημειώσεώς μας.

Πέραν, τὴν 27 Ἰοβρ. 1876
Α. Γ. Κουντουριώτης.

Τὸ τρίτο ἔγγραφο εἶναι τὸ μόνο ποὺ ἔχομε ἀπὸ ὑπηρεσία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ποὺ τὸ ὑπογράφει, δυσανάγνωστα, κάποιος διευθυντὴς του. Μὲ τοῦτο ἐπιστρέφεται ὅλη ἡ ἀλληλογραφία μὲ τὸ αἰτιολογικὸ

ὅτι ἔπρεπε νὰ ξανασταλοῦν ὅλα τὰ ἔγγραφα (στὸ πρωτότυπο ἢ σὲ ἀντίγραφα) μὲ «συνημμένον» ἔγγραφο τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πρεσβείας.

Κάτω ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει ὑποσημείωση, μὲ τὴν ὁποία ὑποβλήθηκε τὸ ἔγγραφο στὸν Ἑλληνα πρεσβευτὴ καὶ ζητήθηκε ἡ γνώμη του, ἂν ἔπρεπε νὰ ξανασταλοῦν τὰ ἔγγραφα «διὰ τῆς ἐπισήμου ὁδοῦ». Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, ἐνῶ οἱ ραγιάδες Ναουσαῖοι ὑπέφεραν στίς φυλακές, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ οἱ γύρω του, ὅπως καὶ οἱ διπλωματικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος, ἀσχολοῦνταν μὲ πρωτόκολλα, μὲ ἄλλες τυπικότητες καὶ σκοπιμότητες...

Τὸ ἔγγραφο φέρει μονάχα μιὰ σφραγίδα, τῆς ἐλληνικῆς πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀκόμα τὴν ἐνδειξὴ τοῦ ἀριθ. πρωτοκόλλου καὶ τὴν ἡμερομηνία πού παραλήφθηκε (289/25.1.1877) καὶ ἔχει ὥς ἐξῆς:

Κύριε Διευθυντά,

Ἐπιστρέφων τὴν παροῦσαν, μεθ' ὅλων τῶν συνημμένων, πληροφοροῦμαι ὅτι ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, λαβὼν γνῶσιν τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀναφερομένης ὧδε, ἀπήντησέ μοι, διὰ τοῦ Μεγ. Πρωτοσυγγέλου, ὅτι δέον νὰ τῷ ἀποσταλῶσι, δι' ἐγγράφου ὑμῶν ἢ τῆς Ἀ. Ἐξοχότητος τοῦ Κον. Πρέσβεως, ἐν πρωτοτύπῳ ἢ ἐν ἀντιγράφῳ, τὰ συνημμένα, ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν καιρῷ γνωστοποι(ήσῃ) ὑμῖν τ' ἀποτέλεσμα.

Πέραν τὴν 22 Ἰανουαρίου 1877

Εὐπειθέστατος

(ὑπογραφή δυσανάγνωστος)

Κάτω ἀπὸ τὸ κεῖμενο γράφονται τὰ ἐξῆς:

Ὑποβάλλεται τῇ Β. Πρεσβείᾳ, παρακαλουμένη νὰ δώσῃ ἡμῖν ὁδηγίαν, ἂν πρέπη νὰ διακοιναθῶσιν ἐπισήμως καὶ ἐγγράφως τὰ παρόντα εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Πέραν τῇ 24 Ἰανουαρίου 1877

Εὐπειθέστατος

Ὁ Γ. Προξενικὸς Διευθυντὴς (;)

Α. Μαθιουδάκης (;)

Τὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο ἔγγραφο ἔχει πάνω, στὸ κέντρο, τὴ χειρόγραφη ἐνδειξὴ «Ἀρχεῖον» καὶ μιὰ μονογραφή. Στὸ κέντρο πάνω φέρει τὴ σφραγίδα τῆς πρεσβείας τῆς Ἑλλάδος (βλ. εἰκ. 3), μὲ ἀριθμὸ πρωτοκόλλου 552, τῆς 17-2-1877.

Ἀπ' αὐτὸ μαθαίνομε ὅτι τελικὰ γλύτωσαν οἱ φυλακισμένοι Ναουσαῖοι, μὲ τὴ βοήθεια ὁμοῦ τοῦ Νεγρεπόντη¹, ἀλλὰ δὲν μαθαίνομε ποία ἦταν καὶ ἡ ἔκβασις τῆς φορολογικῆς διαφορᾶς πού προέκυψε.

1. Πρόκειται, ἀσφαλῶς, γιὰ τὸν δραστήριο Ἑλληνα ἔμπορο τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μενέλαο Νεγρεπόντη. Βλ. Εὐαγγέλου Κωφοῦ, Ἡ ἐπανάστασις, δ.π., σ.

Ἔτσι ἀποδείχθηκε ὅτι ἄδικα περίμεναν οἱ ὑπόδουλοι τοῦτοι Ἕλληνες τὴν οὐσιαστικὴ συμπαράσταση τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Ἑλληνα πρεσβευτῆ τῆς Πόλης. Τὰ συναισθήματα τῆς ἀπογοητεύσεώς τους, ὅπως καὶ τοῦ Ἑλληνα Προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, ἐκφράζει πετυχημένα καὶ μὲ παρρησία ἡ τελευταία παράγραφος τοῦ ἐγγράφου, τὸ περιεχόμενο τοῦ ὁποίου ἔχει ὥς ἑξῆς:

B. Ἑλληνικὸν Προξενεῖον

ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 13 Φεβρουαρίου 1877

Ἀριθ. 109

Ἐξοχώτατε

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 289 καὶ ἀπὸ 25 Ἰανουαρίου 1877 ἐγγράφου τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι οἱ Ναουσαῖοι, πλὴν τῶν πρὸς τὰ ἐνταῦθα ξένα Προξενεῖα ἀναφορῶν των, ἐξητήσαντο, δι' ἐπιστολῆς, διαβιβασθείσης δι' ἐμοῦ πρὸς τὸν φιλογενέστατον κύριον Νεγρεπόντε, τὴν ἀρωγὴν του καὶ πράγματι κατώρθωσεν ὁ κ. Νεγρεπόντης, ὅπως ἀποφυλακισθῶσι διὰ διαταγῆς οἱ ἀδίκως φυλακισθέντες χωρικοί.

Ἐζήτησαν δὲ οὗτοι τὴν συνδρομὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεώς των, θεωροῦντες τὴν μὲν Ἑκκλησιαστικὴν παρέμβασιν ἀνεπαρκῆ, τὴν ὑμέτεραν δὲ νομίζοντες μᾶλλον ἀποτελεσματικὴν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Γεν. Πρόξενος

K. N. Βατικιώτης

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν

Κύριον Α. Κουντουριώτην Πρεσβυτὴν τῆς Ἑλλάδος κ.τ.λ. κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Βέροια

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

12 σημ. 2 καὶ τοῦ Ἰδίου, Greece, δ.π., σ. 32 σημ. 1, 87, 88 καὶ 132 σημ. 2, ὅπου μνημονεύεται καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Νεγρεπόντης. Εἶναι, ἄλλωστε, συνηθισμένο, παλιὸ φαινόμενο, ἰδιαίτερα στὴν Τουρκία (πάντοτε καὶ τώρα) ἢ στὶς τουρκοκρατούμενες περιοχές, νὰ πετучαίνει κανένας σχεδὸν τὰ πάντα, ὅταν προσφέρει τὸ ἀνάλογο χρηματικὸ ποσὸ ἢ ἄλλες οἰκονομικές, ὑλικές παροχές καὶ ὠφελήματα.

R É S U M É

George Ch. Chionidés, Questions de propriété et de perception des impôts à Naoussa par emprisonnement, pendant les années 1870-1877.

Étude fondée sur le Firman de restitution de la propriété aux révoltés de Naoussa (1830) et autres documents.

On publie une traduction du Décret (Firman) du Sultan de Turquie de 1830 (document No. 1), par lequel la propriété des révoltés de Naoussa de 1822 leur est restituée. Par le même Décret fut ordonnée l'installation de 100 familles musulmanes à Naoussa, la construction d'une mosquée et d'une école turque etc.

On publie, en outre, deux pétitions, datées le 30.11.1876, des habitants de Naoussa (documents Nos 2 et 3), adressées aux Consuls de Thessaloniki et de Constantinople, par lesquelles ils se plainaient des autorités turques de Véria et Naoussa, qui tenaient en prison les notables de Naoussa pour le seul motif de non consentement pour les impôts sur leur propriété immobilière. Cette vicissitude dura pendant quelques années et se termina par l'intervention du négociant Grec de Constantinople Negrepontis (v. la «Correspondance Consulaire» au Ministère des Affaires Etrangères d'Athènes, doc. «Ambassade de Constantinople 1876, Consulat de Thessaloniki»).

Ces documents contiennent des renseignements intéressants sur des questions d'Administration, de privilèges et impôts en Grèce encore asservie aux Turcs du 19e siècle. En outre, nous nous informons sur la composition des habitants de Naoussa et son économie et finances, pendant ce temps et, ainsi, une nouvelle image de cette ville nous est donnée, comme il est indiqué dans les 24 annotations de la présente étude, avec la bibliographie, concernant les mêmes questions.